

A. **PAIKALLINEN TOIMINTARYHMÄ: VESURI-RYHMÄ**

”Vesuri on työkalu, jolla raivataan maaseudun kehittämisen esteet pois.”

1. MITÄ ON TOIMINTARYHMÄTYÖ?

Toimintaryhmätyö perustuu tavallisten ihmisten - kyläläisten, yrittäjien, yhdistysten - tarpeisiin ja tavoitteisiin, osaamiseen ja osallisuuteen. Toimintaryhmä on ruohonjuuritason toimijoiden yhteenliittymä. Me tiedämme toiminta-alueemme ongelmakohdat ja haluamme omalta osaltamme ratkoa niitä. Sitoudumme toimimaan yhteisen asian, maaseudun, puolesta. Siksi laadimme oman laajan ja tavoitteellisen toimintaohjelman, jolle hankimme rahoituksen ja jonka toteutumista edistämme omilla toimenpiteillämme.

Toimintaryhmätyön järjestämisessä tarvitaan sekä aktiivitoimijoita että hallintoasioista vastaavia ihmisiä. *Toimijat* ovat alueen kehittämisen kannalta pääroolissa. Meidän ideamme ja tarpeemme ovat kehittämissuunnitelman perusta. Meillä on vastuu toimenpiteiden toteuttamisesta. Me tiedämme omat resurssimme ja niinpä toimenpiteidemme koko on suhteessa toimijoidemme määrään ja alueemme tarpeeseen. Toimintaryhmän *hallinto-organisaation* muodostavat hallitus ja työntekijät. Hallinnon tehtävä on levittää tietoa, tukea toimijoita, kannustaa aluetta yhä laajempaan yhteistyöhön ja kumppanuuteen ja huolehtia ohjelmaprosessista. Toimintaryhmän vastuulla on huolehtia siitä, että toimenpiteistä saadut erilaiset kokemukset hyödyttävät koko aluetta ja vaikuttavat uusien toimenpiteiden suunnitteluun ja toteutukseen.

2. MIKSI MAASEUDUN JA KYLIEN KEHITTYMINEN TARVITSEE OHJELMATYÖTÄ?

2.1. Toiminta-alueen kokemus kehittämistyöstä rahoituskaudella 1995 – 1999

Euroopan Unioniin liittyminen lisäsi kylien ja maaseutuelinkeinojen kehittämisvarat aikaisempaan verrattuna moninkertaisiksi. Näiden varojen käyttöön ei oltu meillä riittävästi varauduttu: tietoa ja taitoa ei ollut saatavilla, uuteen työkaluun suhtauduttiin varauksellisesti. Yksittäisistä hankkeista ja toimintaryhmätyöstä saatiin erittäin hyviä kokemuksia ja alueen ihmiset ja yrittäjät kiinnostuivat kehittämistyöstä ja ohjelmatoiminnan rahoitusmahdollisuuksista.

Kehittämistyön suurin heikkous oli yhteistyön puute ja tiedotuksen vähäisyys. Ohjelmakauden 1995 – 1999 aikana ei vielä muodostunut aitoa kumppanuuteen perustuvaa toimintamallia. Suuri osa alueemme omista noin 150 hankkeesta toteutui toisiaan tuntematta ja toisiaan juurikaan hyödyntämättä. Alueellisten, maakunnallisten ja valtakunnallisten toimijoiden hankkeissa oli päällekkäisyyksiä ja eri toimijoiden työnjako oli selkiytymätön. Yhteistyön ja avoimuuden avulla kehittämissponnistuksista olisi saatu paremmat tulokset kuin mihin rahoituskaudella 1995 - 1999 pystyttiin.

2.2. Mitä lisäarvoa saamme ohjelmallisesta maaseudun kehittämistyöstä?

Yleisesti hyväksytty ja tunnettu maaseudun kehittämisohjelma sysii toimijoita ja ideoita samaan suuntaan: yhteistä kotiseutua kehittämään. Ohjelma mahdollistaa hankkeiden koordinoimisen ja osoittaa järkevät monitahoiset yhteistyökuviot. Yksittäiset toimenpiteet liittyvät osaksi kokonaisuutta ja niistä saatava hyöty pystytään levittämään laajemmalle kuin mitä ilman ohjelmaa ja alueen sisäistä koordinaatiota olisi mahdollista. Ohjelman avulla voimme muokata hankeajatuksia rahoituskelpoisiksi ja vakuuttaa myös rahoittajatahot toimenpiteidemme järjestyksestä. Kun alueellinen ohjelmatyö on osa maakunnallista ja valtakunnallista kehittämistyötä, vältetään päällekkäisyyksiä ja alueen kehittäminen nivoutuu osaksi laajempaa kehittämiskuviota. Alueellinen ohjelma toteuttaa omalta osaltaan teemaohjelmiin perustuvaa kehittämistyötä.

3. VESURI TYÖKALUNA

”Vesuri ei tee eikä opeta vaan auttaa ihmisiä tekemään ja oppimaan!”

3.1. Toimintaryhmän nimi, järjestäytyminen ja päätöksenteko

Neljätoista Jämsän seudun kehittämisestä kiinnostunutta ihmistä perusti kesäkuussa 1997 Jämsän Seudun Vesuri-ryhmä ry:n laatimaan ja hallinnoimaan Jämsän seudun Pomo-ohjelmaa. POMO-ohjelmakauden aikana todettiin, että tehokas ohjelmatyö vaatii vielä suurempaa toimijavolyymiä. Luonteva yhteistyötaho löytyi naapurista Läntisen Keski-Suomen seutukunnasta. Syyskokouksessa 1999 yhdistys lyhensi nimensä **Vesuri-ryhmä ry:ksi** ja sen toiminta-alue laajeni kattamaan Jämsän ja Läntisen Keski-Suomen seutukunnat.

Yhdistyksellä on 215 jäsentä, joista yksityisiä henkilöitä 197, yhdistyksiä 12 ja muita yhteisöjä ja yrityksiä 6. Jäsenkunta on hyvin toimijapainotteista. Toiminta-alueen kunnat eivät ole Vesuri-ryhmän jäseniä vaan yhteistyö- ja rahoitusosapuolia. Jäseniltä peritään kertaluontoinen liittymismaksu, vuotuista jäsenmaksua ei ole. Toimenpiteen rahoitus ja tiedotus ei edellytä jäsenyyttä. Vesurin postituslistalla on jäsenien lisäksi lähes samansuuruinen toimijajoukko ei-jäseniä.

Yhdistyksen sääntömääräinen vuosikokous (kevätkokous) on korkein päättävä elin. Vuosikokouksessa hyväksytään yhdistyksen toiminta- ja taloussuunnitelma, tarkistetaan yhdistyksen kirjanpito ja vuosikertomus, myönnetään edellisen vuoden tili- ja vastuuvapaus sekä valitaan yhdistyksen hallitus. Vuosittain on pidetty ylimääräinen syyskokous, jossa on tiedotettu jäsenkunnalle ajankohtaisista asioista. Toiminta- ja taloussuunnitelman toteutumisesta vastaa Vesuri-ryhmän hallitus ja henkilökunta.

3.2. Vesuri-hallitus - työskentely ja kolmikantaperiaatteen toteutuminen

Vesuri-ryhmän hallitus valitaan vuodeksi kerrallaan. Tavoitteena on vuosittain ”hallittu virkakierro” niin, että hallituksessa on sekä vanhoja konkareita että uusia jäseniä. Hallitukseen kuuluu puheenjohtaja ja kymmenen varsinaista jäsentä, joilla jokaisella on henkilökohtainen varajäsen. Toimintavuoden 2000 – 2001 hallitus valittiin yhdistyksen vuosikokouksessa 26.4.2000. Vesuri-hallituksen koostumus on kolmikantaperiaatteen mukainen ja on lisäksi sosiaalisesti, sukupuolisesti ja alueellisesti tasa-arvoinen: Hallituksen puheenjohtaja Aulis Hietanen (Jämsänkoski) on yhdistysaktiivi. Hallituksen jäsenistä Hannu Ahlstedt (Jämsänkoski), Seija Mennala (Korpilahti) ja Risto Piesala (Uurainen) edustavat kuntasektoria, Erkki Laakso (Keuruu), Pirkko Nejjik (Multia) ja Anneli Ojanperä (Kuhmoinen) yhdistyksiä ja Helena Hurskainen (varapuheenjohtaja, Uurainen), Maija Leväniemi (Keuruu), Raimo Plym (Petäjävesi) ja Marja Salonen (Jämsä) yksityisiä toimijoita. Hallituksen jäsenistä kolme on maatalous- ja maaseutuyrittäjiä, kaksi työskentelee kuntatyönantajan, kaksi yhdistyksen palveluksessa, yksi yksityissektorilla, yksi jäsen on eläkkeellä, yksi työtön/pätkätöissä ja yksi jäsen on koulutusalan yrittäjä.

Vesuri-hallitus on aktiivinen toimija. Hallituksen jäsen on omalla alueellaan ja alallaan Vesuri-verkon solmu, muutosagentti, joka tiedottaa, luo suhteita ja aktivoi. Hallitus kokoontuu kerran kuukaudessa kesätaukoa lukuun ottamatta saamaan ja jakamaan tietoa, hyväksymään ohjelmaa toteuttavat toimenpiteet, seuraamaan ohjelman toteutumista ja päättämään tarvittavista jatkotoimenpiteistä. Säännölliset kokoontumiset ovat tiedon kulun ja näkökantojen vaihdon kannalta välttämättömiä. Kokoukseen ovat tervetulleita sekä varsinaiset että varajäsenet. Kokouspaikka on kiertävä ja hallitus tutustuu kokouksissa alueen toimijoihin ja toimenpiteisiin sekä asiantuntijoihin. Hallituksen jäsenet osallistuvat ohjelmaa toteuttavien hankkeiden ohjausryhmiin Vesuri-ryhmän edustajina.

Muiden toimintaryhmien hyvien kokemusten perusteella myös Vesuri-ryhmä muodostaa ohjelmakaudella 2000 – 2006 kehittämistyöstä kiinnostuneille avoimia erityisalojen työryhmiä (esim. hevostalous, nuorisotyö, puun jatkojalostus, matkailuelinkeino), joihin hallitusten jäsenet jakaantuvat kiinnostuksensa mukaisesti ja joihin kutsutaan ulkopuolisia toimijoita ja asiantuntijoita. Työryhmätyöskentelyn tarpeellisuutta osoittaa se, että POMO-ohjelmakaudella hallituksen jäseniä tai varajäseniä oli aktiivitoimijoina vain joka neljännessä toimenpiteessä – työryhmien kautta tietoa ja osaamista saadaan levitettyä laajalle toimijakunnalle.

3.3. Vesuri-ryhmän toimisto ja työntekijät

Vesuri-ryhmän toimisto on Jämsän linja-autoasemalla. Toiminta-alueen ääri-laitoihin on sieltä noin tunnin matka (90 - 100 km). Tässä toimipisteessä työskentelevät toiminnanjohtaja ja toimistonhoitaja. Vesuri-ryhmä täydentyy aktivaattorilla, jonka erityishuomio ja toimipiste tulee olemaan Läntisen Keski-Suomen alueella. Työntekijöiden tehtävä on huolehtia yleistiedotuksesta, hankevalmistelusta ja -hallinnoinnista, kokousasioiden valmistelusta, toiminnan dokumentoinnista ja toiminnan ohjaamisesta hallituksen määräämien periaatteiden mukaisesti. Tärkeä tehtävä on verkostoitua alueellisesti, maakunnallisesti ja ylimaakunnallisesti muiden toimijoiden ja kehittäjätoimijoiden kanssa. Toiminnanjohtajan vastuulla on kuntasuhteiden, julkisuuskuuvan ja suurten linjojen hoitaminen. Toimistonhoitaja keskittyy yhdistyksen taloushallintoon, hankekirjanpitoon ja yleisiin toimistotehtäviin ja aktivaattori tiedotukseen, hanketoimijoiden tukemiseen ja toimenpiteiden muokkaamiseen.

B. PROSESSIKUVAUS

Vesurin maaseudun kehittämissuunnitelman laatiminen vuosille 2000 – 2006 käynnistyi virallisesti yhdistyksen vuosikokouksessa 26.4.1999. Kokouksessa hyväksyttiin toimintasuunnitelma, jonka pohjalta uutta maaseutu- ja kyläohjelmaa lähdettiin laatimaan yhteistyössä Läntisen Keski-Suomen kanssa. Tavoitteena oli kerätä laajan toimijajoukon tarpeet, tuntemukset ja ideat ja työstää ne toimintaryhmätyöperiaatteiden mukaiseksi ruohonjuuritason maaseutuohjelmaksi. Ohjelmaprosessissa oli neljä päävaihetta: ohjelmatyöstä tiedottaminen, materiaalin keruu, aineiston työstäminen suunnitelmaksi ja ohjelman hyväksyminen.

Päävastuun prosessin kulusta kantoi Vesuri-ryhmän hallitus. Käytännön ”juoksutyöstä” vastasi henkilökunta, joka lisääntyi kesäkuussa 1999, kun hankeaktivaattori Jaana Strömberg aloitti tiedotus- ja aktivointityönsä Läntisen Keski-Suomen puolella. Hallituksen jäsenet levittivät hanketietoa, keräsivät materiaalia, osallistuivat tilaisuuksiin ja kommentoivat ohjelman eri vaiheiden luonnoksia. Erityisesti loppukevään ja kesän 2000 aikana hallituksen työpanos on ollut merkittävä. Toiminnanjohtaja hankki tietoa, tiedotti, loi yhteistyösuhteita (kunnat, muut toimintaryhmät/toimijat, maaseutuosasto, verkostokonttori, MMM) ja kokosi ohjelmastrategian kerätyn materiaalin pohjalta. Hankeaktivaattori keskittyi ruohonjuuritason ihmisten ideoiden keräämiseen ja kehittämiseen.

Ohjelmaprosessi kesti yli puolitoista vuotta. Ohjelman tekemiseen osallistui noin tuhat ihmistä (2 % väestöstä) ja tiedotus ulottui kattavasti koko alueelle. Me vesurilaiset olemme ylpeitä siitä, että saimme tiivistettyä alueemme ihmisten tarpeet ja toiveet selkeäksi ohjelmaksi ja että pääsemme siirtymään yleisestä maaseudun kehittämisestä erikoistumiseen. Prosessin aikana sekä Vesuri-ryhmä että monet muut alueelliset toimijat ovat löytäneet paikkansa kehittämiskentässä ja yhteistyökuvioiden hiominen on alkanut. Prosessi sai meidät vakuuttuneeksi siitä, että maaseutumme on kehittämiskelpoinen ja -haluinen. Tiedämme, että toimijamme saavat osarahoituksen jostain rahoituslähteestä ja että kehittämismisvarat tulevat aiempaa tuloksellisemmin käytetyksi.

1. YHTEISTYÖ, AVOIMUUS JA TIEDOTTAMINEN

1.1. Yhteistyö ja verkostoituminen

POMO-toimintakaudella Jämsän seudulle oli muotoutunut löyhä Vesuri-ryhmän ja sen toimijoiden välinen yhteistyöverkko, johon myös osa 5b-hankevetäjistä (lähinnä EMOTR-rahoitteiset hankkeet) kuului. Tärkein yhteistyön muoto oli tiedottaminen ja tiedon levittäminen. Läntisessä Keski-Suomessa Tyytti-hanke (Työtä yhteistyöllä –projekti) kutsui 5b-hanketoimijat yli rahastorajojen säännöllisiin koontumisiin. V. 1999 he kutsuivat myös Vesuri-ryhmän mukaan kokouksiin kertomaan toimintaryhmätyöstä ja saamaan tietoa Läntisen Keski-Suomen hanketoiminnoista. Suurin osa hankevetäjistä osallistui alueen yhteiseen ohjelmaprosessiin osallistumalla tilaisuuksiin ja levittämällä tietoa toimijakunnalleen. Ohjelmaprosessin aikana hanketoimijoiden verkko tiivistyi ja tehtävänjako selkeytyi. Helmikuussa 2000 Jämsän maatalous- ja puutarhaoppilaitoksessa alkoi 4 kuukauden työvoimapolitiininen Kylätoimi-

ja-koulutus, jolle osallistui 15 alueemme kehittämistä kiinnostunutta henkilöä. Osa koulutettavista oli vanhoja hanketoimijoita, osalle kehittämistyö oli täysin uutta. Heistä on tarkoitus muotoutua osaava toimijaporukka, joka puhaltaa yhteen hiileen, hallitsee yhteiset työtavat ja muodostaa Vesuri-verkoston ytimen. Osajaverkko on alkanut muotoutua.

Pomo- ja Leader-verkostokonttorien sekä MMM:n järjestämien koulutusten aikana toimintaryhmät ovat lähestyneet toisiaan uteliaan tutkivina: voisiko meidän ryhmillämme olla jotain annettavaa toisilleen. Yhteistyöneuvotteluja on käyty paitsi oman maakunnan toimintaryhmien myös Pirkanmaan Pomoottori- ja PoKo-ryhmien kanssa. Yhtäläisyyksiä ja yhteistyömahdollisuuksia on todettu olevan myös Karhu-seudun ja Kymenlaakson toimintaryhmien kanssa.

Vesuri-ryhmän suhteet kuntiin, kehittämissyhtiöön, työvoimaviranomaisiin ja oppilaitoksiin olivat POMO-rahoituskaudella pinnalliset, samoin suhteet maakunnallisiin kehittämis- ja viranomaistahoihin. Ohjelmaprosessissa panostettiin näiden suhteiden parantamiseen ja työnkuvien selkeyttämiseen. Tehtävässä onnistuttiin. Toimintaryhmätyön tarpeellisuus tunnustetaan ja Vesurin maaseutuohjelma nähdään osana kehittämiskokonaisuutta. Ruohonjuuritason kehittämistyö täydentää osaltaan toimialakoh- taista ja teemaohjelmien mukaista kehitystyötä ja tuo niihin lisäulottuvuuden. Yhteistyö mm. Keski-Suomen maaseutukeskuksen kanssa lisääntyi ja prosessin aikana esiin nousi uusi alueellinen kehittäjä, Jämsän seudun koulutuskeskuksen maatalous- ja puutarhaoppilaitos, joka on ottanut vastuulleen ALMA-ohjelman toimintalinjojen 1 ja 2 alueellisen toteuttamisen.

Alueemme ongelma on korkeakoulutuksen puute ja alueen maaseututoimijoiden vähäiset suhteet Jyväskylän ja Tampereen yliopistoihin/ammattikorkeakouluihin. Toivoa paremmasta antavat Humanis- tisen Ammattikorkeakoulun yksikkö Korpilahdella sekä Jämsänkoskella toimintansa aloittanut Tii- miakatemia (AMK), joiden kanssa on sovittu kumpaakin osapuolta hyödyttävästä yhteistyöstä: ammat- tikorkeakoulut tarjoavat hankkeisiin työapua ja hankkeet tarjoavat opiskelijoille käytännön työtehtäviä.

1.2. Avoimuus ja tiedotus

Vesuri-ryhmä on aina toiminut mahdollisimman avoimesti ja tiedottanut toiminastaan laajalti. Avoi- muus-politiikkaa noudatettiin myös "Käskassaran" valmistelussa. Tavoitteena oli saada tieto ohjelman valmistelusta levitettyä koko alueelle ja innostaa sen valmisteluun mukaan uusia toimijoita. Tiedotuk- sessa noudatettiin kaksijakoista tiedottamispolitiikkaa:

- a. Jämsän seudulla luotettiin pomo-kaudella tehtyyn pohjatyöhön, luotuihin yhteistyöverkkoihin ja hanketyön osaamiseen. Tiedotus painottui lehdistön ja tiedotuskirjeiden kautta kulkevaan tiedot- tamiseen. Tavoitteena oli yleisellä tiedottamisella saada aktiivihotottamaan yhteyttä, osallistu- maan tilaisuuksiin ja vaikuttamaan siten uuden ohjelman linjauksiin. Tavoite täyttyi hyvin.
- b. Läntisessä Keski-Suomessa, jossa toimintaryhmätyöstä ei ollut ensi käden kokemuksia, tiedotus- politiikka lähti henkilötason opastuksesta. Hankehaukka Jaana Strömberg tiedotti ohjelman val- mistelusta ensin paikallislehtien kautta Jämsän seudun pomo-toimenpiteitä esimerkkinä käyttäen. Sen jälkeen hän järjesti kyläkierroksen, hankehautomopäivät ja yksilötason opastuksen seutukun- nan eri kunnissa ja kylillä. Jämsän toimipiste tuki Jaanan työtä toimittamalla materiaalia ja lähtötie- toja sekä tarvittaessa toiminnanjohtajan. Aktivointityön onnistuminen näkyy lukuisissa hankeaihi- oissa ja valmiissa hankehakemuksissa sekä Vesuri-ryhmän jäsenmäärän kasvamisessa.

Ohjelmastyöstä tiedotettiin jäsenistölle sekä muille toimijoille tiedotuslehtien ja -kirjeiden avulla. Postitus käsitti parhaimmillaan yli 400 toimijaa. Tärkeäksi nousi ns. Leader-lista, jolle sai ilmoittautua kuka ta- hansa kiinnostunut, kunhan hän sitoutui lukemaan saamansa postin. Vesuri-ryhmä valmisti kaksi 8- sivuista tiedotuslehteä, joista ensimmäistä jaettiin n. 350 ja jälkimmäistä n. 450 kpl. Erillisiä tiedotuskir- jeitä lähti useita kymmeniä. Ohjelmaluonnokset olivat nähtävillä Vesuri-ryhmän www-sivuilla osoittees- sa <http://vesuri.imnetti.fi>. Sitä kautta saatujen kommenttien määrä jäi pieneksi. Kommentteja on pyy- detty paitsi yhdistyksen jäseniltä ja hallitukselta sekä prosessiin osallistuneilta myös Keski-Suomen liitolta, TE-keskuksen maaseutuosastolta, Keski-Suomen maaseutukeskukselta, alueen kehittämissyh- tiöiltä ja työvoimaviranomaisilta.

Tärkeimmäksi tiedotuskanavaksi nousivat paikallislehdet. "Vesuri-myllystä" lähti ohjelmaproessin aikana 15 lehdistötiedotetta, lisäksi tiedotettiin paikkakuntaakohtaisista tapahtumista ja toimijoista. Pai- kallislehdet (Koillis-Häme, Korpilahti-lehti, Kuhmoisten Sanomat, Paikallisuutiset, Petäjävesi-lehti,

Suur-Keuruu ja Vekkari) ovat olleet kiitettävästi mukana ”kehittämishengessä”. Ne ovat tuoneet esille kyllien ja yritysten kehittämishankkeita ja tiedottaneet valmisteluprosessista. Vesuri-ryhmän tiedotus ja ilmoitukset ovat painottuneet massatapahtumien läheisyyteen. POMO-toimenpiteitä pyydettiin tiedottamaan tuloksistaan ja tapahtumistaan ja niistä tietoa on lehdistön välityksellä saatu tasaiseen tahtiin vielä vuoden 2000 puolella.

2. TYÖTAVAT JA TOIMIJAT

2.1. Työtavat

Ohjelman valmisteluun kuului seuraavat tilaisuudet:

- Kuntien tiedotustilaisuudet, 25 kpl, tavoitettiin n. 200 luottamushenkilöä ja virkamiestä
- Yleiset tiedotustilaisuudet ja koulutukset, 13 kpl, osallistui 190 henkilöä
- Kyläkokoukset, 29 kpl, osallistui n. 400 henkilöä
- Laajat tilaisuudet, 4 kpl, osallistui n. 300 henkilöä
- Yksilöneuvonta, hankehaudot, 84 kohdetta
- Verkostojen luominen alueen sisällä, 30 tilaisuutta, 169 henkilöä
- Verkostojen luominen alueen ulkopuolelle, 21 tilaisuutta, 149 henkilöä.

Erilaisia tilaisuuksia oli yli 200, hankeaihoita tuli 84, joista 24 on valmisteltu melko pitkälle. Tilaisuuksiin osallistui n. 1500 henkilöä, ohjelmaprosessi tavoitti yli 1000 yksilöä!

Työmenetelmänä käytettiin mm.:

- Swot - nelikenttäanalyysi
- Tuplatiimi
- Ryhmätyöt
- Tulevaisuusverstaas
- Haastattelut

Jäsenistöä ja tapahtumiin osallistuneita pyydettiin vastaamaan kysymykseen, millainen on kotiseutumme, mitkä ovat sen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhkakuvat. Näitä yksilövastauksia saimme noin sata, lisäksi tuli erilaisten ryhmien vastauksia. Tuplatiimin ja ryhmätöiden avulla selvitimme tahtotiloja, toiveita ja toimintaideoita. Tulevaisuusverstaassa sovittiin lopullisesti yhteisestä tavoitetilasta ja tavasta, millä se saavutetaan. Samalla tarkistettiin, että ohjelmatyön aikana muotoutunut seutukuva piti paikkansa, ja selvittiin käytännön toimintatapoja, jotka tekevät unelmatulevaisuuden mahdolliseksi. Koska hankeideoita kertyi runsaasti, pystyttiin myös niiden avulla luomaan toimintalueen ihmisten toiveita ja tarpeita.

Ohjelmatyön päätapahtumat toteutettiin seuraavasti:

- 18.6.1999 kokoonnuttiin Keuruun Aikolle keräämään tuplatiimin avulla toimijoiden mielipiteet aiheista ”Kotiseutuni parhaat puolet” ja ”Tätä haluan tehdä!”.
- 16.9.1999 järjestettiin ”Torstai on toivoa täynnä” –tilaisuus Keuruun Ekokylässä. Pääpuhujana oli Eero Uusitalo. Aamupäivän puheenvuoroissa aiheina oli yrittäjyys maaseudulla ja iltapäivän ryhmätöissä työstettiin toimialakohtaisia kehittämideoita.
- 23.11.1999 Vesuri-ryhmän ylimääräinen syyskokous pidettiin Jämsän maatalous- ja puutarhaoppilaitoksella. Aiheena oli Tulevaisuusverstaas, jota jatkettiin
- 26.11.1999 Vaherin juhlahartanossa Jämsässä.

Laajan toimijajoukon tavoittanut ohjelmaprosessi päättyi vuoden 1999 lopussa, minkä jälkeen Vesuri-ryhmän vuosikokous ja hallitus on tarkistanut ja tarkentanut ohjelman.

2.2. Osallistujat

Pääosa prosessiin osallistuneista ihmisistä oli ruohonjuuritason toimijoita. Erityisen aktiivisia olivat seuraavat toimijaryhmät:

- Kylätoimijat
- 4H-neuvojat ja –nuoret
- Hevostalousyrittäjät ja –harrastajat
- Käsityöyrittäjät
- Työttömien yhdistykset
- Teatteri-, museo- ja muu kulttuuriväki
- Vanhusten ja lasten palveluista kiinnostuneet
- Ympäristöihmiset
- Maaseutuasiamiehet

Uuden alueen, Läntisen Keski-Suomen, asukkaiden vahva sitoutuminen ja toimintatarmo tuli positiivisena yllätyksenä. Läntisen Keski-Suomen yhteistyöryhmä sekä Keuruun kaupungin kehittämissyhtiö Keulink olivat tärkeitä yhteistyökumppaneita. Ne antoivat ja välittivät tietoa potentiaalisista toimijoista sekä alueen tarpeista.

3. KUNTIEN OSALLISUUS

Kuntien kanssa maaseutuohjelmaneuvottelut käynnistyivät joulukuussa 1998 kunnanjohtajakierroksella. Kevään 1999 aikana Vesuri-ryhmä tiedotti kuntien luottamuselimille kehittämistarpeesta ja –suunnitelmista sekä rahoitusmahdollisuuksista. Kunnat nimesivät edustajansa ohjelman valmisteluun ja sitoutuivat periaatteellisesti kehittämistyöhön. Syksyn 1999 kuntakierroksen aikana kunnat saivat lisätietoa ja sitoutuivat kuntien maksuosuuteen budjettikäsittelyssä. Kevättalvella 2000 tiedotettiin Vesurin kehittämissuunnitelman sisällöstä sekä toimintaryhmätyön käynnistymisaikataulusta.

Rahoitus- ja kehitysneuvotteluja käytiin paitsi kunnanjohtajien ja luottamuselinten myös maaseutuelinkeinoviranomaisten kanssa. Nuoriso-, liikunta-, ympäristö- ja opetustoimen työntekijöitä osallistui ohjelmaprosessiin. Erityiskiitoksen ansaitsevat Läntisen Keski-Suomen kunnanjohtajat, joiden aktiivisuus, tuki ja kannustus on helpottanut toiminta-ryhmätyön ulottamista uudelle alueelle.

Kaikki alueen kunnat ovat sitoutuneet Vesuri-ryhmän kehittämissuunnitelman rahoitukseen niin, että tavoiteltava 20 % maksuosuus tulee täyttymään ja että hankkeiden rahoituksen tarkoituksenmukaisuusharkinta pysyy ryhmällä. Jämsän seudulla Pomo-kaudella saadut kokemukset vakuuttivat kunnat toimintaryhmätyön järkevyydestä.

C. TOIMINTA-ALUEEN PERUSTIEDOT:

JÄMSÄN JA LÄNTISEN KESKI-SUOMEN SEUTUKUNNAT

1. TOIMINTA-ALUEEN KUVAUS

Vesurin toiminta-alueena on Keski-Suomen maakunnan eteläiset ja läntiset kunnat. Jämsän seutukunnan muodostavat Jämsän ja Jämsänkosken kaupungit, Korpilahden ja Kuhmoisten kunnat. Läntiseen Keski-Suomeen kuuluvat Keuruun kaupunki ja Multian, Petäjäveden ja Uuraisten kunnat. Toiminta-alue on monimuotoista maaseutua. Jokainen alueen kunta on omanlaisensa.

- **Jämsä:** Vauras, itseriittoinen metsien ja metsäteollisuuden ympärille kietoutunut ”Äijä”-kaupunki. Keski-Suomen vilja-aitta, joka ilmailu- ja matkailuteollisuuden hyvien kehittymisnäkökymien edessä uhkaa unohtaa maaseutujuurensa. Seutukuntakeskus, joka on alkanut huolestua asemastaan ympäröivien kasvukeskuksien paineessa.
- **Jämsänkoski:** Kaksijakoinen paperiteollisuuskaupunki, jossa toisen poolin muodostaa pieni, mutta sitkeä Koskenpään kyläyhteisö. Mahdollisuus aitoon maaseudun ja kaupungin väliseen vuoropuheluun.
- **Keuruu:** Kaupunkilaisen silmissä luonnonkaunis laser-kaupunki, metalliteollisuuden ja palveluelinkeinojen kehittämiseen panostava. Maalaisen mielessä metsiä hyödyntävä ja monimuotoisia maa-

seutuelinkeinoja etsivä kunta. Seutukuntakeskus, joka kehittää yhteistyötä Keuruselän kuntiin yli maakuntarajan.

- **Korpilahti:** Jyvässeudun imussa agraariyhteisöstä asumiskunnaksi muuttuva kaunis runsasvetinen kunta. Kyllä usko tulevaisuuteen elää vahvana.
- **Kuhmoinen:** Aktiivista elinkeinopolitiikka harjoittava väestöpohjaltaan toistaiseksi ”ukkoutuva” maalaiskunta, jonka tärkeä vahvuus ovat loma-asukkaat, käsityöläiset ja kulttuuriperimä. Saako Kuhmoinen aikaan uuden ”Fiskars-ilmiön”?
- **Multia:** Luonnon monipuolisiin mahdollisuuksiin uskova maa- ja metsätalouuskunta, jossa karhuvaaralle ei naureta. Multia vie potkukelkkailun maailmankartalle!
- **Petäjävesi:** Raudan kova, huovan pehmeä! Jyvässeudulle laadukasta asumista ja harrastusmahdollisuuksia tarjoava luonnonkaunis kunta, jossa kädentaidot ja perinne ovat kunniasa.
- **Uurainen:** Viherkunta, jonka asukasluku kasvaa, vaikka lähialueen kasvukeskukset tarjoavat erikoiskaupat ja palvelut! Aktiiviset ja toimivat kyläkunnat, joissa elää luovuus ja talkoohenki.

Toiminta-alueemme pursuaa mahdollisuuksia, joiden hyväksikäyttö on ollut vaillinaista. Aliarvostetuin ja vähiten hyödynnetty resurssi on alueen ihmiset: meissä on seutukunnan tulevaisuus!

1.1. Sijainti

Keskisuomalaisella Vesuri-ryhmällä on yhteistä rajapintaa Pirkanmaan, Päijät-Hämeen ja Etelä-Pohjanmaan maakuntien kanssa. Seutukeskusten Jämsän ja Keuruun etäisyys on 66 km. Jämsästä matkaa maakuntakeskus Jyväskylään on 58 km, Tampereelle 92 km, Helsinkiin 223 km. Keuruulta vastaavat luvut ovat 62, 115 ja 269 km. Matkaa eteläisimmästä kolkasta (Harmoisten kylä Kuhmoisissa) pohjoisimpaan (Uuraisten Haukimäki) on n. 170 km.

Alueen kulkuyhteydet ovat hyvät. Seutukuntaa halkovat valtatiet 9, 18, 23 ja 24 sekä Tampere-Jyväskylä –rautatie ja Haapamäen rautatieliikennesolmu. Lentopalvelut ovat saatavissa Kuoreveden sotilaslentokentältä (26 km Jämsän keskustasta) ja Tikkakoskelta (20 km Uuraisilta). Päijänteen rannaa on kolmen kunnan alueella ja mahdollisuudet vesillä liikkumiseen ovat koko alueella hyvät.

Jyvässeudun lähikunnat, Korpilahti, Petäjävesi ja Uurainen, ovat kiinnostuneita siihen suuntaan tehtävästä kehittämis- ja yhteistyöstä. Keuruun ja Multian yhteistyöperinteet suuntautuvat Pohjois-Pirkanmaalle, erityisesti Keuruselän alueen kuntiin. Jämsän seutu on kokenut jääneensä Keski-Suomen kehittämisen valtavirrasta liiaksi eroon ja myös Jämsällä, Jämsänkoskella ja Kuhmoisilla on kiinnostusta etsiä yhteistyökumppaneita Pirkanmaan ja Hämeen suunnasta.

1.2. Asukasluku ja pinta-ala

Toiminta-alueella asuu 50 000 ihmistä 6 000 neliökilometrin alueella. Seutua luonnehtivat metsät ja vesistöt, rauha ja avaruus.

Taulukko 1: Yleistietoja toiminta-alueesta

Alue	Pinta-ala Km ²	Maapinta-ala km ²	Vesipinta-ala km ²	Vesistöt % pinta-alasta	Väkiluku 31.12.1999	Väestötiheys asukasta/km ²
Jämsän seutukunta	2 990	2 350	640	21,40	28 783	12,23
Läntisen K-S:n sk	3 066	2 804	262	8,55	21 027	7,50
*Keski-Suomi	19 386	16 248	3 138	16,19	260 513	16,02
**Suomi	338 145	304 593	33 552	9,92	5 159 653	16,94

Lähde: Tilastokeskus

1.3. Väestö

Toiminta-alue on vanhaa hämäläisten erä- ja asuinalueita, johon uutta verta on tullut mm. 1500-luvun savolaisinvaasion ja sotien jälkeen siirtolaisten asutusten myötä. Myös pohjalaisuuden vaikutus tuntuu alueen pohjoisosissa. Teollisuuden työntekijätarve on aikoinaan kasvattanut muuttovirtaa alueelle ja hämärtänyt edelleen heimoidentiteettiä. Kielellisesti alue on hämäläis- ja savolaismurteiden rajamaata ja Keuruulla ollaan kirjakielen alkulähteillä – täällä puhutaan puhtainta suomenkieltä. Ulkopuolisten ja

seutukuntien omien asukkaidenkin silmissä alueen ihmiset koetaan hitaiksi, varauksellisiksi, epäilevästi uusiin asioihin ja ihmisiin suhtautuviksi. Toisaalta seudun asukkaat ovat luotettavia, vakaita, rauhallisia ja tarmokkaita.

Uuraisten kuntaa lukuun ottamatta toiminta-alue on muuttotappioaluetta, jolta väki siirtyy enenevässä määrin kasvualueille Jyväskylään, Ouluun, Tampereelle, Helsinkiin ja muualle Uudellemaalle. Kuntien sisäinen muuttoliike vastaa valtakunnallista kehitystä: väki valuu haja-asutusalueilta kuntakeskuksiin, maaseutualueet autioituvat ja väestö ikääntyy.

Taulukko 2: Väestökehitys

Väestökehitys	1990	1995	1999	Ennuste 2000	Ennuste 2010	Ennuste 2030
Jämsän seutukunta	29 416	29 395	28 738	28 968	28 586	27 753
Läntisen K-S:n sk	21 820	21 449	21 027	21 160	20 585	19 656
*Keski-Suomi	252 825	258 078	260 513	261 080	263 362	261 559
**Suomi	4 998 478	5 116 826	5 159 653	5 180 627	5 255 784	5 249 755

Lähde: Tilastokeskus

Muuttoliikkeen pysäyttäminen ja suunnan muuttaminen tulee olemaan vaikea tehtävä. Jyväskylä on korpilahtisten, uuraislaisten ja petäjävetisten potentiaalista työssäkäyntialuetta, mikä tukee näiden kuntien väestökehitystä. Ne tarjoavat lapsiperheille laadukasta asumista, tilaa ja turvallisuutta sekä harrastusmahdollisuuksia. Myös muut kunnat panostavat korkealaatuiseen asumiseen. Niille aktiivisen elinkeinopolitiikan harjoittaminen ja työpaikkojen säilyminen on kuitenkin tärkeämpää. Korkeahkon perustyöttömyyden lisäksi alueen ongelma on akateemisten työpaikkojen vähäisyys ja naistyöpaikkojen vähentyminen 90-luvulla. Uusia työpaikkoja syntyy etenkin palvelualalle.

Seutukuntien asukkaiden koulutustaso on selvästi alhaisempi kuin koko maassa keskimäärin, mikä on Jyvässeutua lukuun ottamatta tyypillinen keskisuomalainen piirre. Keskiasteen koulutuspaikkoja on kehitetty kiitettävästi etenkin Jämsänjokilaaksossa. Siitä huolimatta yhä suurempi osa nuorista hakeutuu ammatillisen koulutuksen tai lukion jälkeen jatkokoulutukseen kasvukeskuksiin eivätkä he työpaikkojen puuttuessa enää palaa kotiseudulle.

Ikärakenteen aiheuttamat ongelmat kärjistyvät niillä seuduilla, joilla muuttotappio on ollut suurinta ja elinkeinorakenteessa maa- ja metsätalouden osuus on korkea. Syntyvien ikäluokkien pienuus nostaa heille tarjottavien peruspalvelujen yksikköhintaa ja vähentää mahdollisuuksia tarjota erityispalveluja. Esim. Kuhmoisten kunnassa lasten (alle 14-vuotiaat) osuus väestöstä on alle 13 % ja vanhusväestöä (yli 65-vuotiaat) on lähes 28 %. Taloudellinen huoltosuhdeluku kuvaa passiivisen väestön (työttömät, lapset, opiskelijat, varusmiehet, eläkeläiset jne.) määrää jokaista sataa työllistä kohti. Suotuisin huoltosuhte on Jämsässä (168) ja rasittavin Multian kunnassa (230). Keskimääräinen huoltosuhte koko maassa on 146 ja toiminta-alueellamme 182.

Taulukko 3: Väestön ikäjakauma 31.12.1998

Alue	0–14 v.	%	15–64 v.	%	Yli 65 v.	%	Huoltosuhte
Jämsän seutukunta	5 150	17,8	18 408	63,6	5 366	18,5	1,79
Läntisen K-S:n sk	3 791	17,9	14 644	69,1	4 069	19,2	1,91
Keski-Suomi	48 998	18,9	171 423	66,0	39 418	15,2	1,80
Koko maa	961 350	18,7	3 433 511	66,7	752 488	14,6	1,46

Lähde: Tilastokeskus

Loma-asukkaat ovat osa maaseutua. Koko Suomessa kesäasukkaiden osuus väestöstä on keskimäärin kymmenesosa. Eteläisessä Keski-Suomessa väkimäärä lisääntyy loma-aikoina yli kolmanneksella, Kuhmoisissa se mökkiläisten ansiosta yli kaksinkertaistuu. Maatilamatkailuperinteitä on eniten Uuraisilla, muissa kunnissa maaseutumatkailukohteet ovat pääosin 90-luvulla perustettuja. Matkailun kehittyminen on lisännyt myös ulkomaalaisten turistien määrää. Loma-asunnot ja -asukkaat tuovat seutukunnille taloudellisen ja sosiaalisen piristysruiskeen ja mahdollistavat hyvän palvelutarjonnan.

1.4. Kylät

Vesurin toiminta-alueen kylät voidaan tyypitellä kolmeen eri luokkaan: maatalousyhteisöt, monimuotoisia elinkeinoja harjoittavat kylät ja taajamamaiset kylät. Maatalousyhteisöt ovat jäämässä vähem-

mistöön. Onneksi on vielä kyliä (esim. Ruolahti Kuhmoisissa, Linnakylä Multialla), joissa maatalouselinkeinon merkitys investointien ja sukupolvenvaihdosten perusteella säilyy. Suuri osa maalaiskylistä on muuttumassa monimuotoisia elinkeinoja harjoittavaksi (esim. Juokslahti Jämsässä, Kynnämöinen Uuraisilla). Taajamien ja kasvukeskusten läheisyyteen muodostuu asumiskylä, joiden asukkaista suuri osa käy ansiotyössä tai harjoittaa yritystoimintaa kylän ulkopuolella (esim. Haavisto Jämsänkoskella, Kintaus Petäjavedellä).

Kylät voi jakaa myös taantuviin ja kehittyviin. Ongelmia on sekä isoilla taajamilla että pienillä maatalousyhteisöillä: väestön väheneminen ja palvelujen kuihtuminen pakottaa miettimään uusiutumisen ja kehittämisen vaihtoehtoja. Kehittyvillä kylillä ongelmia on mm. rakennusmaan löytämisessä, palvelujen saatavuudessa ja uusien toimijoiden sitouttamisessa kylän toimintoihin.

1.5. Elinkeinorakenne ja bruttokansantuote

Vesurin toiminta-alueen kunnat ovat elinkeinorakenteeltaan hyvin erilaiset. Jämsässä ja Keuruulla on palveluihin ja jalostuselinkeinoihin liittyvää toimintaa. Jämsänkosken elinkeinorakenne on voimakkaasti jalostusvaltainen. Maa- ja metsätaloussidonnaiset Korpilahti, Kuhmoinen, Petäjävesi, Multia ja Uurainen hakevat tasapainoa elinkeinorakenteelleen. Petäjäveden, Korpilahden ja Kuhmoisten työpaikoista yli puolet on palvelualalla. Korpilahti, Kuhmoinen, Multia ja Uurainen panostavat jalostuselinkeino-työpaikkoihin, joiden osuus työpaikoista lähestyy maa- ja metsätalouden osuutta (20 %).

Taulukko 4: Työpaikkajakauma toimialoittain 31.12.1996 ja jakauman muutos vv. 1993 – 1996

Alue	Työpaikat 1996	Maa- ja metsät.	Jalos- tus	Palvelut	Työpaikat 1993-96	Maa- ja metsät.	Jalostus	Palvelut
		%	%	%	Muutos %	Muutos %	Muutos %	Muutos %
Jämsän seutukunta	9 740	9,7	37,4	49,4	4,4	-27,2	10,3	5,3
Läntisen K-S:n sk	6 363	14,6	22,7	58,6	2,2	-22,3	10,0	4,1
* Keski-Suomi	89 241	8,1	28,3	60,1	3,5	-23,8	8,4	3,9
** Koko maa	1 931 899	6,4	26,6	63,9	2,9	-23,3	8,2	3,2

Lähde: Tilastokeskus

Jalostuksessa pääosaa näyttelee metsäteollisuus. Pienimuotoisia puuta jalostavia yrityksiä on kymmeniä. Keuruun-Multian alueella metalliteollisuus on kehittynyt viime vuosikymmenenä voimakkaasti. Uusia innovaatioita testataan mm. Kuhmoisissa Lockwood liimapuutehtaalla, kalanmädätyslaitoksessa ja Rosellin puukottehtaalla (Suomen nopeimmin kasvava terästehdas), Keuruulla laser-tekniikan hyödyntämisessä sekä Jämsänkoskella ympäristötekniikan ja –biotekniikan kehittämisessä.

Elintarviketeollisuuden työllistävä vaikutus on vähentynyt alueella mm. Valion juustopakkaamon toiminnan loputtua. Toisaalta monipuolinen leipomotoiminta on lisääntynyt ja laajentanut markkina-alueitaan omien seutukuntarajojen ulkopuolelle. Keuruun lakritsilla (Torrentin makeistehdas) on vaikiintuneet kannattajansa ja Pappilan Juusto laajentaa nopeasti toimintaansa. Valtakunnallisessa jake-lussa olevia pienyritysten tuotteita ovat Hirvelän uunitalkkuna ja Porkkalan perinneruoat.

Tekstiili- ja vaateteollisuus on pienyritysten varassa. Aikaisemmin erityisesti naisia työllistäneet farkkuja, kasseja ja mattoja valmistavat yritykset ovat lopettaneet toimintansa tai siirtyneet parempia etuja tarjonneille alueille. Käsityöläisten lukumäärä ja toiminnan ammattimaisuus ovat lisääntyneet viime vuosina hanketoiminnan myötä. Toiminta-alueen erikoisuus on huopateollisuus ja siihen liittyvä koulu-tus ja kehitystyö, joka on levittänyt osaamista Jämsästä ja Jämsänkoskelta Petäjävedelle ja Keuruulle. Huovasta valmistetaan sekä uniikkeja taidekäsitöitä, käytännöllisiä huopatosseja ja –syylinkejä että rakennuseristettä. Kansainväliset huopasymposiumit ovat viime vuosina tuoneet seudullemme huopasaajia Mongoliasta ja Etelä-Amerikasta saakka.

Palvelusektorilla kunnat ovat olleet merkittävä työllistäjä. Asumiseen panostavat kunnat ovat lisänneet houkuttavuuttaan hyvällä palvelutarjonnalla ja toisaalta väestön vanheneminen on pakottanut kunnat lisäämään palvelujaan. Palveluyrityksiä on muodostunut enenevässä määrin matkailupalvelualalle. Alueen keskeiset vetovoimatekijät, Himos Hiihtokeskus ja Päijänne, lisännevät jatkossakin palvelutarjonnan tarvetta.

Bruttokansantuote vaihtelee suuresti toiminta-alueen sisällä. Jämsän seutukunnan bkt on 20 % valtakunnallista keskiarvoa korkeampi. Jämsän ja Jämsänkosken paperiteollisuus nostaa sitä. Läntisen

Keski-Suomen bkt on puolet Jämsän seudusta (62 % valtakunnallisesta keskiarvosta). Jämsän seudun korkea bruttokansantuote ei hyödytä kuin pientä osaa alueen väestöstä – maaseutu- ja muut pienyrittäjät sekä työttömät eivät pääse siitä nauttimaan. Jämsän seudulla bruttokansantuotteen ja työllisyyden keskinäinen yhteys heikkeni vuoden 1994 paikkeilla. Siihen saakka bruttokansantuotteen kasvu sai aikaan vastaavan työllisyyden lisäyksen. Tämän jälkeen bkt edelleen kasvoi, mutta työllisyyttä se ei enää tukenut. Lyhyellä aikavälillä työllisyyttä voivat merkittävästi parantaa vain sellaiset alat, joilla ihmistyövoiman tarve on suuri.

Taulukko 5: Keski-Suomen bruttokansantuote 1995 – 1996

Alue	1995 Mmk	BKT mk/asukas	1996 Mmk	BKT mk/asukas	BKT 94-96 suhdeluku	Seutukunta / koko maa
Jämsän seutukunta	3 932	129 432	3 532	120 756	120	3
Läntisen K-S:n sk	1 280	57 732	1 302	60 885	62	70
* Keski-Suomi	22 270	83 866	23 032	88 894	87,7	7 seutuk.
** Koko maa	498 420	94 772	520 806	101 476	100,0	85 seutuk.

Lähde: Tilastokeskus

1.6. Maatilatalous

Maatilatalous on alueellamme merkittävä elinkeino. Kuntien elinkeino-ohjelmissa sen rooli on vähäinen. Jämsän seudulla oli vuonna 1997 647 aktiivitilaa, joista maitotiloja oli 32 %. Viljelty peltopinta-ala oli 12 656 ha ja tilojen keskimääräinen peltoala 19,6 ha. Läntisen Keski-Suomen alueella vastaavat luvut olivat 588 tilaa, joista maitotiloja 39 %, peltopinta-ala 10 670 ha, keskipeltoala 18,2 ha. Suuri osa alueen maataloista on monitoimitiloja: elanto saadaan perusmaatalouden lisäksi metsästä ja sivuansioista. Koko maahan verrattuna metsätalouden osuus oli v. 1997 yli kaksinkertainen ja maatalouden myyntitulojen osuus selvästi keskimääräistä pienempi.

Taulukko 6: Maatilojen tilastotietoa vuodelta 1997

Alue	Peltoa	Tiloja	Peltoa	Maitotiloja	Viitemäärä	Viitemäärä	Ikä
	Ha	kpl	ha/tila	Kpl	Milj. litraa	Litraa/tila	Vuotta
Jämsän seutukunta	12 656	647	19,56	205	12,83	62 601	47,93
Läntisen K-S:n sk	10 669	588	18,15	227	15,20	66 952	47,70
* Keski-Suomi	88 822	4 568	19,44	1790	125,69	70 217	47,02

Lähde: TIKE, Keski-Suomen maaseutusasto

Jämsän seudulla on keskimääräistä enemmän vilja- ja sikatiloja. Jo vanhastaan Jämsää on pidetty Keski-Suomen vilja-aittana. Maitotalouden merkitys on vähentynyt sivuansiomahdollisuuden vuoksi, Jämsässä ja Kuhmoisissa lisäksi maatalouspoliittiset ratkaisut (B-tukialue, 141-investointituet) ovat heikentäneet maidontuotannon kannattavuutta suhteessa viljanviljelyyn. Kiinnostus erikoisviljelyyn on kasvanut, yhtenä lisäävänä tekijänä lienee Jämsän maatalous- ja puutarhaoppilaitos. Läntisen Keski-Suomen puolella osa tiloista erikoistuu maidontuotantoon ja erityisesti Keuruulla ja Multialla on vanha marjanviljelyn ja jatkojalostuksen perinne.

Metsätalouden merkitys tiloille samoin kuin koko talousalueelle on erittäin suuri. Metsät työllistävät tiloja ja maaseutuyrittäjiä hakkuilla, hoitovelvoitteilla sekä puun jatkojalostuksella. Alueella on useita kymmeniä sahaustoimintaa, hirsirakentamista ja muuta jalostustoimintaa harjoittavaa pienyrittäjää. Heistä suuri osa toimii osa-aikaisesti ja/tai sivutoimisesti. Kiinnostusta kotimaisen energian tuotantoon ja hyödyntämiseen on – aktiiviset toimenpiteet laajemman teollisen käytön mahdollistamiseksi ovat toistaiseksi vähäiset.

1.7. Työvoima ja työttömyys

Vuosisadan alkupuoliskolla puunjalostusteollisuus tarjosi asukkaille monipuolisen leivänsyrjän. Muun yritystoiminnan kehittyminen oli hidasta. Työllisyys alkoi heiketä vuonna 1990 ja kääntyi lievään nousuun vasta vuonna 1995. Toiminta-alue on ollut pitkään pysyvää korkean työttömyyden aluetta. Läntisen Keski-Suomen työpaikat ovat olleet selvästi pienemmissä yksiköissä kuin Jämsän seudulla. Alueella on monialaisia pien- ja keskisuuria yrityksiä, jotka nekin 90-luvun laman aikana lomauttivat työvoimaansa ja lopettivat toimintojaan. Sukelluksesta on Läntisen Keski-Suomen puolella selvitty nope-

ammin kuin Jämsän seudulla. Ilmeisesti sekä pienteollisuuden että kehittyvän palvelualan työllistävä vaikutus näkyy.

Taulukko 7: Työvoima ja työttömät 1996 – 1998

Alue	1996			1998			Työttömät muutos	
	Työttömät	Työvoima	Tyött.aste	Työttömät	Työvoima	Tyött.aste	Lkm	%
Jämsän sk	2 597	13 084	19,8	2 329	12 971	18,0	-268	-10,3
Läntinen K-S	1 960	9 315	21,0	1 587	9 218	17,2	-373	-19,0
* Keski-Suomi	25 143	117 132	21,5	22 273	117 594	18,9	-2 870	-11,4
** Koko maa	447 987	2 497 500	17,9	408 964	2 503 000	16,4	-39 023	-8,7

Lähde: Tilastokeskus

Pitkäaikaistyöttömien, naisten ja yli 44-vuotiaiden työllisyystilanne on erityisen vaikea. Syrjäytyminen uhkaa pitkäaikaistyöttömiä ja myös osaa maatalousväestöstä. Alue on jakautumassa A- ja B-luokan ihmisiin. Sosiaalinen ja henkinen pysyvä syrjäytyminen uhkaa jopa 10 % alueen työikäisestä väestöstä. Jämsänkoskella mm. Uusi Alku –projekti on tehnyt merkittävää pioneerityötä pitkäaikaistyöttömien työllistymisen esteiden purkamisessa ja henkilökohtaisesti räätälöidystä työhön paluun tukemisessa, samoin Keuruulla Tyytti-projekti. Kumppanuuden kehittämiseen tähtäsi Startti 900 –hanke. Jatkotyöhön tähtää mm. Kuhmoisten työttömien Pitkospuut-hanke.

1.8. Oppilaitokset ja osaajat

Jämsän seudun keskiasteen ammatilliset oppilaitokset on yhdistetty Jämsän seudun koulutuskeskukseksi. Siihen kuuluvat Jämsän maatalous- ja puutarhaoppilaitos, Jämsän terveydenhuolto-oppilaitos, Jämsänkosken liiketalouden ja tekniikan oppilaitos, Jämsänkosken metsäoppilaitos sekä Aikuiskoulu Petra. Ammattikorkeakouluyksiköt ovat Jämsänkoskella (Tiimiakatemia) ja Korpilahdella (Humanistinen ammattikorkeakoulu). Läntisen Keski-Suomen seudulla ammatillista koulutusta tarjoaa Jyväskylän Aikuiskoulutuskeskuksen Keuruun toimipiste sekä Keski-Suomen käsityö- ja taideteollisuusoppilaitos Petäjävedellä. Maaseudun kehittämissyhteistyötä on tehty eniten Jämsän maatalous- ja puutarhaoppilaitoksen kanssa. Tulevalla rahoituskaudella kaikki oppilaitokset ovat potentiaalisia hanketoimijoita ja osaamisen tason nostajia.

Työtaitoja voi hankkia myös nuorten työpajoissa Jämsässä, Jämsänkoskella, Keuruulla, Petäjävedellä ja Uraisilla. Kristilliset kansanopistot Keuruulla ja Jämsässä tarjoavat monenlaista koulutusta samoin kuin Alkio-opisto Korpilahdella.

Alueellisia kehittämistyön osaajia ovat Jämsän seudun kehittämissyhtiö (Jämsek Oy) sekä Keuruun kaupungin kehittämissyhtiö KeuLink Oy. Yksityisellä puolella toimivat Scripta Manent Oy ja Ilamark Oy, jotka ovat erikoistuneet tietohankkeisiin ja ruohonjuuritason osaamisen lisäämiseen. Ohjelmakauden siirtymävaiheessa toinen toteutti ESR-osarahoitteista Tietosavotta-hanketta, jonka toiminta-alueena oli Jämsän seutu sekä Läntisen ja Kaakkoisen Keski-Suomen seutukunnat. Se tarjosi maaseudun toimijoille yksilöllistä tarvelähtöistä koulutusta ja neuvontaa. Toinen toteuttaa EAKR-rahoitteista Hubnet-projektia Jämsän ja Läntisen Keski-Suomen seutukunnilla. Projektin tavoitteena on estää maaseudun syrjäytyminen tietoyhteiskuntakehityksestä.

1.9. Alueen palvelutarjonta

Toiminta-alueen palvelutarjotin koostuu kunnallisista ja valtiollisista palveluista sekä yksityisyrittäjien ja yhdistysten tarjoamista toiminnoista. Eniten huolta on tunnettu mahdollisesti uhkaavista valtion palvelujen eli maistraatin, poliisilaitoksen ja verotoimiston siirtymisestä pois alueelta. Myös posti- ja pankki-palvelujen saanti on heikentynyt ja kyläkaupat ovat sulkeneet toimipisteitään ostokäyttäytymisen suosissa Jyvässeudun suurilla marketteja. Tuoreena uhkana on terveydenhuoltopalvelujen heikkeneminen. Teiden huono kunto ja heikkenevät infrastruktuuripalvelut huolestuttavat kylien asukkaita. Kolmas sektori etsii paikkaansa palvelujen ja tukitoimintojen tarjoajana. Alueen kehittämisen kannalta ongelmallista on, ettei toimijakunnalla ole aktiivista yhteistyötä sen paremmin oman alueen keskiasteen oppilaitosten kuin lähiyliopistojen / ammattikorkeakoulujen ja tutkimus- ja kehitysorganisaatioiden kanssa.

1.9.1. Kunnallinen palvelutarjonta

Alueen asukkaiden näkökulmasta Jämsän ja Läntisen Keski-Suomen seutukuntien palvelutarjonta on hyvä. Kunnalliset peruspalvelut ovat monipuoliset eikä niiden saatavuutta ole kyseenalaistettu. Alueella on vielä kyläkoulujen verkko, monipuolista vanhuspalvelutarjontaa, toimiva aluesairaala ja terveydenhoitojärjestelmä. Kaavoitus, kunnallistekniikka ja muut tekniset palvelut hoituvat ripeästi.

Keski-asteen koulutustarjonta on ollut monipuolista. Jämsänjokilaakson koulutus kuntayhtymä tarjoaa liiketalouden, tekniikan, luonnonvara-alan ja terveydenhuollon koulutusta sekä aikuiskoulutusta. Jyväskylän AIKOn Keuruun toimintapiste tuottaa atk-, metalli- ja puun jatkojalostamiseen liittyvää koulutusta. Keski-Suomen käsi- ja taideteollisuusoppilaitos Petäjävedellä on alueellemme tärkeä erityisosaamista lisäävä laitos. Kuhmoisissa on elokuva-alan erikoislukio, Koskenpäällä yrittämiseen suuntautunut ala-aste. Monet muutkin koulut miettivät erikoistumista ja suuntautumistaan. Ammattikorkeakoulu-uudistus vähensi opiskelijapaikkoja ja heikentää siltä osin kouluttautumismahdollisuuksia. Toisaalta ammattikorkean mukanaan tuoma Tiimiakatemia-toimintamalli voi puhalttaa uutta ilmettä oppilaitosten ja yritysten yhteistyöhön.

Kunnallisia virkistys- ja harrastusmahdollisuuksia tarjoavat mm. lukuisat urheilupuistot, jääkiekkokaukalot, jäähallit, uimahallit, oppilaitosten auditoriot ja salitilat, aktiiviset työväenopistot, musiikkiopistot ja kirjastot. Kulttuuri-ihmiset ovat kritisoineet sitä, ettei alueellamme ole kunnan musiikki- ja teatteritiloja. Kunnat osallistuvat kuitenkin aktiivisesti kulttuuritarjonnan kehittämiseen.

Kunnallisen palvelutarjonnan hinnasta on keskusteltu jonkin verran. 90-luvun alkupuoliskolla etsittiin aktiivisesti kustannussäästöjä ja järkeistettiin toimintoja kunkin kunnan sisällä. Merkittävät säästöt edellyttäisivät kuitenkin laajaa kuntien välistä yhteistyötä ja rakenteiden muuttamista. Hyvää yhteistyötä tehdään jo mm. jätehuollon, ammatillisen koulutuksen ja kirjastotoimen osalta. Jämsän seudulla yksi edistysaskel on ollut Jämsän Seudun Kehitysyhtiön perustaminen. Läntisen Keski-Suomen vahvuutena on ollut kunnanjohtajien säännölliset tapaamiset, joissa kulloinkin ajankohtaisesta yhteistyöstä on sovittu. Läntisen Keski-Suomen kunnat ovat keskittämässä 2-ohjelmayhteistyötä Keuruun kaupungin kehittämissyhtiön alle. Yliseutukunnallista yhteistyötä tehdään alueellisen maaseutuohjelman toteuttamisessa: sen koordinoijaksi ja hallinnoijaksi toiminta-alue on nimennyt Jämsän maatalous- ja puutarhaoppilaitoksen.

1.9.2. Yritysten palvelutarjonta ”Mitä tavaraa et täältä saa, sitä et tarvitse.”

Jämsän ja Läntisen Keski-Suomen seuduilla on hyvä valikoima päivittäis- ja erikoistavaraa tarjoavia kauppaliikkeitä. Poikkeuksena on Uuraisten kunta, jonka asukkaat hakevat erikoistuotteet ja -palvelut Äänekoskelta, Saarijärveltä ja Jyväskylästä. Jyvässeudun suurmarketit ovat jonkin verran syöneet seutukuntien kulutusmarkkoja. Kilpailun koveneminen näkyy kyläkauppojen sulkemisina ja alueen markettien laajentamisina. Uhkana on myös erikoistavaroiden ja erityispalvelujen saatavuuden loppuminen maaseutukeskuksista.

Yksityinen palvelutarjonta on monipuolista, palveluita on tarjolla shiatsu-hoidoista ompelukoneen korjaukseen, hammaslääkäreistä elämyspalveluihin. Joitain erityispalveluita, kuten erikoislääkäreitä, voi joutua hakemaan kauempaa. Viime vuosina kehitysyhtiöt ovat panostaneet palvelujen laadun parantamiseen, mm. paperiteollisuuden alihankkijoiden laatukoulutukseen ja laatujärjestelmien luomiseen, sekä kansainvälistymiseen ja matkailun monipuolistamiseen. Maatilamatkailuyrittäjyys ja elämys- ja ravitsemuspalvelujen tarjoaminen on alkanut kiinnostaa yhä suurempaa maaseudun yrittäjäjoukkoa.

1.9.3. Yhdistysten osallisuus

Yhdistykset ovat perinteisesti osallistuneet mm. tieto-, urheilu- ja kulttuuripalvelujen toteuttamiseen. Erilaiset tapahtumat, aktiviteetit ja tempaukset eivät onnistuisi ilman järjestöjä. Aktiivinen toiminta kiinnostaa jatkuvasti kasvavaa hyväkuntoisten eläkeläisten joukkoa, joille kolmannella sektorilla toimiminen tuo yhden syyn lisää nauttia elämästä. Yhteisvastuun ja osallisuuden tunne kuuluu osana yhdistystoimintaa.

Uutena piirteenä on yhdistysten toimiminen palvelujen tarjoajina mm. vanhuspalvelun, nuorten työllistymisen, järjestysmiestehtävien, erilaisten kylätoimintojen (esim. kyläpiika ja –renkipalvelu) alalla. Merkkejä on myös siitä, että yrityskulttuuriin ohuuden ja yritysventureiden vähäisyyden vuoksi, yhdistykset haluavat toimia oman alueensa veturina ja pyrkiä kehittämään alueen yrityksiä ja palveluja. Maamiesseuroille ja pienviljelijäyrityksille toimintatapa on luonteva jatko historiallisessa kulussa: maataloudellisen tietämyksen ja yhteistyön lisäämisestä siirrytään maaseutuyritystietouden lisäämiseen.

Maamiesseurojen, kyläyhdistysten, urheilu- ja nuorisoseurojen lisäksi alueemme vahvoja perinteisiä toimijoita ovat kristilliset yhdistykset ja kansanopistot sekä muut aatteelliset yhdistykset. Väheksyä ei voi myöskään erilaisten vammaisyhdistysten tekemää sosiaalista työtä ja tiedonlevitystä tai taide- ja kulttuuriyhdistysten tuottamia kulttuuripalveluja.

Tällä vuosituhannella yhdistysten ja koko kolmannen sektorin osallisuus eri palvelutoimintoihin tulee kasvamaan ja niiden toiminta etenee osittain liiketaloudelliseen suuntaan. Yhdistysten työllistävä vaikutus kasvaa n.s. matalan tuottavuuden töiden teettäjänä ja sosiaalisin perustein palkattujen työntekijöiden tukijana. Hyvä yhteistyö eri toimijoiden, kuntien ja muiden viranomaisten välillä on tarpeen, ettei synny eturistiriitoja ja väärinkäsityksiä.

1.10. Kylät

Vesurin toiminta-alueella on yli 70 järjestäytyntä kyläyhteisöä. Kylät ovat ryhmittyneet kylätoimikuntien ja –yhdistysten, maamies- ja urheiluseurojen, pienviljelijäyhdistysten, nuoriso- ja metsästysseurojen sekä maa- ja kotitalousseurojen riveihin. Osalla kylistä on pitkät järjestötoiminnan ja yhteisöllisyyden perinteet. Osa kylistä on kasvanut ja muuttunut niin, etteivät vanhat toimintatavat ja –kulttuuri vastaa kylän vaatimuksia.

Kylien elinkaari on syklinen, siinä vuorottelevat ylä- ja alamäet. Kylät voivat olla staattisia tai dynaamisia, homogeenisia tai heterogeenisia. Paikallaan pysyminen merkitsee käytännössä usein hidasta taantumista. Dynaaminen kylä pyrkii aktiivisesti vaikuttamaan omaan kehittymiseensä. Parhaissa tapauksissa homogeenisuus tarkoittaa pitkää yhteistoiminnan perinnettä, huonoimmassa tasa-laatusuhteessa ja –arvoisuus estää kylän kehittymisen, uuden etsimisen. Heterogeenisen kylän moniarvoisuus voi aiheuttaa riitoja ja estää yhteistoiminnan. Parhaissa tapauksissa monipuolisuus ja erilaisuuden sieto auttavat kylää uusien innovaatioiden löytämisessä ja käyttöön ottamisessa.

Kylät voi karkeasti jakaa ryhmiin sen mukaan, miten kylän väestö kehittyy ja elinkeinot jakautuvat. Väestömäärän ja ikäjakauman suhteen kylät jakautuvat taantuviin = väestöään menettäviin, uusiutuviin = väestöä lisääviin ja muuttoliikkeen suhteen tasapainoisiin kyliin. Taantuminen johtuu houkuttavuuden vähenemisestä. Syynä voivat olla pitkät välimatkat (etäkylät), elinkeinorakenteen muutoksen myötä tapahtuva työpaikkojen väheneminen (teollisuustaaajamat) tai asutussykliin liittyvä luontaisesta ikääntyminen (taajamat). Elinkeinojen pohjalta kylät voidaan jakaa maa- ja metsätalouteen, monimuotoisiin maaseutuelinkeinoihin ja asumiseen pohjautuviin yhteisöihin.

1.11. Vetovoimatekijät

Alueen keskeiset vetovoimatekijät ovat Himos hiihtokeskus, Päijänne ja kaunis puhdas luonto. Himos on kävijämäärältään Suomen suosituin laskettelukeskus. Himos-alueen kehittyminen on ollut muutamaa yrittäjän varassa. Nyt Jämsän kaupunki panostaa voimakkaasti alueen kehittymiseen ja lukuisat maaseutuyrittäjät ovat kiinnostuneita alueen matkailuvirtojen hyödyntämisestä.

Alueella on muutama kansallisesti merkittävä nähtävyys: Petäjäveden vanha kirkko on Unescon maailmanperinnepaikka, Keuruun Pihlajaveden Erämaakirkko yksi Suomen seitsemästä ihmeestä. Kiinnostavia ovat myös Kuhmoisten kivikautiset kalliomaalaukset, lukuisat rotkomuodostumat ja luonnonarvoiltaan arvokkaat maisemat. Huomionarvoisa innovaatio on Keuruun Ekokylä, vaihtoehtoyhteisö.

1.12. Tasa-arvo

Alueemme tasa-arvoinen pohja on vanhassa patriarkalisessa maatalousyhteisössä. Vuoden 1918 tapahtumat vaikuttavat edelleen väestönosia erottavasti. Tasa-arvo on periaatteessa arvostettu asia, johon mm. työväenliikkeet, työttömien ja naisyyshdistykset ovat ottaneet kantaa positiivisessa hengessä. Käytännössä aluetamme kehitetään miesnäkökulmasta – puuta ja metallia jalostava teollisuus arvostetaan ohi naistyöpaikkoja luovien alojen. Palvelualojen nousu ja lisääntyvä naisyrityisyys toivottavasti lisäävät alueen aitoa tasa-arvoa.

Lapsista pidetään hyvää huolta. Vapaa-ajan harrastuksia ja viihdettä on tarjolla aktiivisille lapsille ja nuorille. Näistä monet jatkavat perusopetuksen jälkeen korkea- ja ammattikouluissa. Hyväosaisia ovat ne, jotka pääsevät sisälle opintoihin ja ammattiin. Vähemmän aktiivisten nuorten syrjäytymiskierre alkaa varhain. Ammattikoulu jää kesken jopa joka kolmannelta opinnot aloittaneelta. Tällaisten nuorten työllistymismahdollisuudet ovat heikot - myös meidän alueellamme työttömyys periytyy. Ongelmana on lisääntynyt huumeiden ja päihteiden käyttö.

Alueellamme on kohtuullisen vähän maahanmuuttajia. 80-luvulla suunniteltu pakolaisten vastaanotto-keskus kilpistyi vastustukseen. Erilaisuus herättää kummastusta ja ahdistusta. Unifem-naisjärjestö toimii aktiivisesti ulkomaalaisvaimojen olojen kehittämisessä ja tarjoaa heille tukea, tapahtumia ja tapaamisia. Joensuun kaltaista rasismi-ilmiötä ei alueellamme ole ollut – lehtien palstoilla on kuitenkin ollut eräiden yksilöiden harjoittama rassistinen toiminta.

2. AIKAISEMMAT MAASEUDUN KEHITTÄMISTOIMET

Toiminta-alueemme hanketoimintaan osallistui rahoituskaudella 1995 – 1999 yli 80 toimijaryhmää ja satoja toimijoita. Suuri osa ryhmien jäsenistä on vapaaehtoistyöntekijöitä, palkkaa maaseudun kehittämistyöstä sai n. 50 henkilöä. Kehittämishaluiset ihmiset ovat alueemme kehittämiseksi ja ohjelman toteutumiselle välttämätön voimavara. Hanketoimijoiden ja –hallintojen välisen yhteistyön kehittämiseksi on huolehdittava riittävästä tiedottamisesta ja kokoontumisesta sekä kokemusten vaihdosta.

2.1. POMO-toiminta

Jämsän Seudun Vesuri-ryhmä toteutti toimintaryhmätyötä POMO-rahoituksella elokuusta 1997 heinäkuuhun 2000. Jämsän seudun POMO-ohjelman painopistealueet olivat

1. Elämisen mahdollisuudet maalla
2. Uusiutuvat luonnonvarat
3. Yrittäjyys maaseudulla.

Ohjelman tavoitteena oli levittää hanketietoa ja auttaa ihmisiä opettelemaan hanketyökalujen käyttöä, lisätä taloudellista toimeliaisuutta, luoda seudulle positiivinen yrittämisen ja palvelemisen ilmapiiri. Lisäksi haluttiin innostaa ihmisiä toimimaan, hankkimaan yhteisvoimin koulutusta ja oppimaan yhteistyötä. Ohjelman alkuperäisraami oli 6,5 Mmk. Siihen saatiin POMO-rahoitusta alkuperäissuunnitelmaa vähemmän eli 2,6 Mmk. Omarahoitusosuuksien kasvaminen kuitenkin toteuttanee ohjelman lähes alkuperäisessä mittakaavassa. 30.6.2000 mennessä ohjelmasta oli toteutunut 5,8 Mmk eli 89 %.

Jämsän seudun Pomo-ohjelmaan hyväksyttiin 76 toimenpidettä, joista 6 ei toteutunut tai toteutui muulla rahoituksella. Toimenpiteet ovat jakautuneet lähes tasan kylätoimintojen kehittämiseen (Elämisen mahdollisuudet maalla) ja yrittäjyyden edistämiseen (Yrittäjyys maaseudulla). Maa- ja metsätalouteen ja uusiutuviin luonnonvaroihin liittyvien toimenpiteiden vähäisyys on ollut yllätys.

POMO-ohjelman työllistämisaikutus oli 46 henkilötyövuotta ja se vaikutti suoraan tai välillisesti yli 300 työpaikkaan. Ohjelman suurin saavutus oli yleinen ”tekemisen meininki”. Alueellinen toimijaverkko alkoi muotoutua, aktiivisuus ja kiinnostus kehittämistyöhön kasvoivat tiedon myötä. Maaseudun 5b-hankkeiden lukumäärä yli viisinkertaistui. Toimintaryhmä sai olemassaololleen oikeutuksen ja alueen toimijoiden työnjako ja tehtäväkuvat selkiytyivät. Pomo-ohjelman toteuttamisen suurin ongelma oli liian vähäinen resursointi tiedotukseen, neuvontaan ja yhteydenpitoon, jolloin ohjelmallisuus kärsi ja toimijaverkon muodostuminen hidastui. Ongelmia aiheutui myös yritysrahoituksen puutteesta ja POMO- ja 5b-ohjelmien vähäisestä yhteistyöstä. POMO-kauden kokemuksista käytetään hyväksi sekä uuden toimintaryhmäohjelman valmistelussa että ALMA-ohjelman muussa toteuttamisessa.

2.2. Muu maaseudun kehittämistyö

5b-ohjelman mukaista kehittämistyötä on tehty vuodesta 1995. Jämsän seudulla on toteutettu rahoituskaudella 1995 – 1999 48 5b-osarahoitteista hanketta ja Keuruun seudulla 30. Ohjelman alueellinen

vetovastuu on Jämsän seudulla ollut Jämsän Seudun Kehitysyhtiöllä (Jämsek Oy), Läntisen Keski-Suomen alueella kunnat ovat toimineet hankevetäjinä ja vahva alueellinen toimija on ollut Keuruun kaupungin kehittämissyhtiö Keulink Oy. Maakunnallisia ja muita laajoja hankkeita on lisäksi ollut useita kymmeniä.

Suuri osa Jämsän seudun maaseutuhankkeista on ollut kyläkuntakohtaisia, pienehköjä hankkeita. Lisäksi on tehty lukuisia esiselvityksiä ja toteutettu koko seutukuntaa koskevia elinkeinohankkeita, mm. pk-yritysten laatukoulutusta. Läntisen Keski-Suomen seutukunnan hankkeet ovat olleet pääosin isoja, yhtä tai useampaa kuntaa koskevia yhteistyöhankkeita. ESR-hankkeita on käytetty matkailuelinkeinon liittyvän koulutuksen järjestämisessä ja osaamisen lisäämisessä sekä Tietosavotta-hankeessa maaseututoimijoiden ja -yrittäjien osaamisen lisäämisessä. Työllisyyden hoitoon tähtääviä hankkeita on ollut sekä kuntien että työttömien yhdistyksen vetäminä ja osarahoituksena on käytetty myös RAY:n avustuksia että kotimaisia rahoituslähteitä.

Alueen toimijoiden tyytyväisyys omiin hankkeisiin on ollut selvästi suurempi kuin suhtautuminen maakunnallisiin hankkeisiin. Ehkä tärkeimpänä syynä on se, että tieto niistä on ollut paremmin saatavilla. Hankkeilla on ollut myös pysyviä työllisyysvaikutuksia ja etenkin maatilojen liittämiselinkeinotoiminnot ovat kehittyneet. 251 yritysinvestointia sai yritystukea yhteensä hieman yli 11 mmk vuosien 1997 – 1999 aikana. Ongelmana on ollut yrittäjien sitoutumattomuus, tavoitteiden selkiytymättömyys ja yhteistyön puute. Hyvistä hankevetäjistä ja asiantuntijoista on puute. Hankevetäjien yhteistyö ja erityisesti yhteistyö eri rahastoista rahoitettujen hankkeiden välillä on ollut vähäistä, mutta rahoituskauden loppua kohti selvästi kiihtyvää.

Taulukko 8. Toimintaryhmätyön ja tavoiteohjelmien mukaisen kehittämistyön erot ja yhtäläisyydet

	Tavoiteohjelmakehittäminen	Toimintaryhmätyö
Yhtäläisyydet	Tavoitteena on kehittää maaseutua, yritystoiminnan edellytyksiä, työllistymistä ja elinympäristöä.	
Erot	<ul style="list-style-type: none"> • Keski-Suomen kehittämissuunnitelma: Kehittämistarpeet määritellään ylhäältäpäin. • Rahoituspäätökset ja tarkoituksenmukaisuusharkinta tehdään Jyväskylässä. • Asiantuntijuuden korostaminen: Suositaan laajoja maakunnallisia hankkeita, joiden sisältö on asiantuntijaorganisaatioiden laatima. • Yritys- ja työllistymispainotus: Panostus sosiaaliseen toimintaan vähäistä. • Toimialakohtainen kehittäminen. • Yrityshankkeet. • Taloudelliset mittarit tärkeimmät. • Hankkeen vaikutus ja hyöty tulevat kohderyhmälle usein viiveellä ns. asiantuntijaorganisaation välityksellä. • Projektipäällikkö vastuussa hankkeen toteutumisesta. 	<ul style="list-style-type: none"> • Alueellinen maaseutuohjelma: Kehittämistarpeet määritellään toimijan näkökulmasta • Toimenpiteiden tarkoituksenmukaisuusharkinta tehdään omalla alueella. • Ruohonjuuritaso: Suositaan toimijoiden laatimia konkreettisia pienehköjä kokonaisuuksia, joiden toiminta-alue on usein pieni. Asiantuntijan käyttö tarvittaessa. • Yhteisöllisyyden korostaminen. • Ihmisläheinen kehittämissuunnitelma: Yhteistyö ja yhdessä tekeminen sekä sosiaalisten verkkojen kehittäminen mahdollistaa yritystoiminnan kehittymisen. • Toimijat saavat hankkeesta välitöntä hyötyä. • Toimijat itse vastaavat toteutuksesta, projektipäällikkö voi olla epävirallinen tai tukihenkilö. • Toimintaryhmätyöllä pyritään tavoittamaan nekin ihmiset, jotka eivät hanketoiminnasta ole olleet tietoisia tai joiden kehitys-/ rahoitustarpeet ovat vähäiset.

3. KUMPPANUUS

3.1. Mitä kumppanuus merkitsee Vesuri-ryhmälle?

Pomo-rahoituskaudella Vesuri-ryhmä oli yksinäinen alueellinen toimija. Yhteistyötä harjoitettiin toimenpiteiden toteuttajien, yksittäisten 5b-hankevetäjien ja muiden POMO-toimintaryhmien kanssa – näiden ryhmien välinen kumppanuus toimi. Suhteet toiminta-alueen virallisiin kehittäjätahoihin - kehittämissyhtöön, kuntiin, työvoimaviranomaisiin, Keski-Suomen liittoon ja TE-keskuksen osastoihin – olivat heikohkot. Yhteydenpito oli vähäistä tai sitä ei ollut ollenkaan. Alueelliset kehittäjät eivät aluksi pitäneet paikallista toimintaryhmää varten otettavana yhteistyökumppanina. Yhteistyön puute näkyi tietämättömyytenä ja kilpailuna resursseista.

Vuoden 1999 ja erityisesti vuoden 2000 aikana kumppanuuden merkitys ja yhteistyön tärkeys on noussut keskeiseksi oivallukseksi. Työnjako on selkeytynyt. Kehittämissyhtiöt panostavat 2-ohjelman ja soveltuvien osin 3-ohjelman toteuttamiseen. Jämsän seudun koulutuskeskuksen maatalous- ja puutarhaoppilaitos on nousemassa alueelliseksi maaseutuelinkeinojen kehittämistyön hallinnoijaksi ja koordinaattoriksi, joka toteuttaa laajoja kehittämishankkeita. Vesuri-ryhmän tehtävä on tukea ruohonjuuritason aktiivisuutta ja innovaatioita ja syöttää sitä kautta toimijoita sekä ALMA-ohjelman elinkeinohankkeisiin että muihin ohjelmiin. Toimintaryhmähankkeet tulevat olemaan pienehköjä, useimmiten yhden kunnan alueella tai jopa yhden kylän alueella tapahtuvia. Uudeksi yhteistyökumppaniksi ovat tulleet alueen työttömien yhdistykset ja työpajat sekä työvoimaviranomaiset. Maaseudun asukkaiden syrjäytymisvaara ja pysyvä työttömyys ovat yhteinen uhkakuva, jonka kaikki toimijat haluavat torjua. Kumppanuus on käytännössä ainoa tapa toimia tehokkaasti ja koko toiminta-aluetta hyödyttävästi.

3.2. Kumppanuuden toteutuminen Vesurin toiminta-alueella

Vesurin toiminta-alueella on ollut kaksi kumppanuuden kehittämiseen tähtäävää hanketta: Startti 900 (toiminta-alue Jämsän, Jämsänkoski, Kuhmoinen) ja Tyytti (Keuruu, Petäjävesi, Multia, Uurainen). Projektit ovat tähdänneet työllisyyden edistämiseen ja syrjäytymisen estoon. Toiminta on painottunut työttömien yhdistyksiin ja työvoimaviranomaiset ovat olleet tärkein yhteistyökumppani. Eri toimijoiden välisen yhteistyön tarve on noussut esille voimakkaasti projektien loppusuoralla.

Kumppanuus vaatii onnistuakseen sitoutumista yli kunta-, seutukunta- ja rahastorajojen. Kumppanuus on muuttumassa EU-fraseologiasta aidoksi kiinnostukseksi kaikkia osapuolia hyödyttävään yhteistyöhön. Vesuri-ryhmä on suunnitellut yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa kumppanuus-mallia (liite). Vesurin toiminta-alueella kumppanuus ulottuu paitsi yhteisölliseen yhteisvastuuta korostavaan ja vastuunkantoon kannustavaan toimintaan myös yrittäjyyden kehittämiseen. Osa tätä prosessia on työnjaon selkeyttäminen.

4. TOIMIJOIDEN NÄKÖKULMA:

ALUEANALYYSI - VAHVUUDET, HEIKKOUEDET, MAHDOLLISUUDET, UHKAKUVAT

Vesuri-ryhmän toimijoiden mielestä alueen suurin ongelma on yrittäjyyden vähäisyys. Tilastojen mukaan seutukunnilla on yrityksiä jopa keskimääräistä enemmän. Niistä yli 95 % on kuitenkin pienyrityksiä ja monet ovat käytännössä elinkeinon harjoittajia. Meillä ei ole pk-yrittämisen perinteitä eikä yrittämiseen kuuluvaa hallinnollista osaamista yksittäisiä poikkeustapauksia lukuun ottamatta. Yrittäjät toimivat liiaksi yksin, heidän näkyvyytensä on heikkoa eikä yhteistyön mahdollisuutta yritystoimintaa edistävänä nähdä. Markkinointipanostukset ovat niukat ja halu laajentua puuttuu, yrittäjälle riittää oman toimeentulon hankkiminen. Ajoittain palveluhalukkuuskin on hukassa. Maatilatalous ja maaseutuelinkeinot eivät juurikaan näy kuntien elinkeino-ohjelmissa.

Kuntalaisia huolestuttaa kuntien resurssien ja palvelujen heikkeneminen sekä seudulla vallitseva apatia. Yksinäisyys ja siitä aiheutuvat ongelmat pahenevat varsinkin pienissä kunnissa ja syrjäkylillä. Toisaalta yksinäisyys ja maaseudun rauha ovat tärkeä voimavara. Ihmisten on herättävä toimimaan yhteisvastuullisesti. Nuoret lähtevät kaupunkeihin opiskelemaan ja harrastamaan ja jäävät sille tielleen.

Kotiseudusta on saatava houkutteleva mahdollisuus. Mahdollisuuksien antajina nähdään viisi pääteemaa: luonto, kulttuuri, kylät, nuoret ja hevoset.

4.1. Luonto, maisema ja maaseutu

Monimuotoinen, kaunis puhdas luonto on alueemme seutukuntia yhdistävä vahvuus ja mahdollisuuksien antaja. Luonnonrauhasta voi nauttia mm. Isojärven kansallispuistossa Kuhmoisissa ja koskenlaskusta Wanhan Witosen venereitillä. Kansallisesti arvokkaita maisema-alueita on mm. Korpilahdella, monipuolista suoluontoa Multialla. Hoidettuja maalaismaisemia ja puhtaita marjamaita on joka puolella toiminta-alueitamme. Keski-Suomen maakuntaura halkoo toiminta-alueitamme, mutta sen käyttö on luvattoman vähäistä ja kunto on heikko.

Ihmisiä kiinnostaa kehittää luonnonkauneutta ja ympäristöä hyödyntäviä yritysmuotoja, erityisesti matkailua ja siihen liittyviä palveluja. Matkailun kehittäminen on tärkeä yhteistoiminta-ala. Maatilamatkailuyritykset sekä muut matkailupalveluja tarjoavat toimijat tarvitsevat tuekseen elämys- ja ravitsemuspalveluja. Markkinointi kannattaisi toteuttaa vähintään alueellisesti ja myös valtakunnalliseen yhteismarkkinointiin pitäisi päästä osallistumaan. Alueen imagon samoin kuin suurten ja pienten matkailuyritysten kehittämisessä yhteistyö on välttämätön.

Toisaalta myös kyläkunnat ovat heränneet huomaamaan ympäristönsä kauneus- ja virkistysarvot. Ihmiset ovat valmiita tekemään työtä lähialueensa rehevöityneiden järvien, umpeutuneiden polkujen ja pusikoituneiden maisemien kunnostamiseksi. Haja-asutusalueiden vesihuoltohankkeet ovat saaneet alueellamme hyvän vastaanoton. Jatkossa varmasti myös jätehuolto kehittyy yhteisponnistuksin. Yhteistyö Keski-Suomen ympäristökeskuksen kanssa tuo alueelle osaamista ja mm. työllistämishankemahdollisuuksia.

Luonnon kestävä kehityksen mukainen hyväksikäyttö samoin kuin kiinnostus ja tietämys ympäristönhoidosta on aiemmin ollut kohtuullisen niukkaa. Erityisesti Päijänteen ja kalastuselinkeinon hyväksikäyttö on ollut vähäistä. Ongelmana on osalla alueesta tiedon vähäisyys kierrätyksestä, ympäristön, maiseman ja maaseudun hoidosta. Teollisuusalueet ovat paikoin epäsiistejä. Tehomaatalous ja asutuksen kuormitus rehevöittävät pikkujärviä. Maaseutumaisema yksipuolistuu karjatalouden vähentymisen myötä. Paitsi että eläinten ja laitumien määrä vähenee, pääsevät maisemat rapistumaan ja pusikoitumaan. Ihmisten vähentyminen ja autoistuminen hävittää vanhat polkuverkot ja jopa tiedon niiden ammoisista sijainnista.

4.2. Osaaminen ja kulttuuri

Luova rohkea kädentaitojen erikoisosaaminen on toiminta-alueemme erityispiirre, vahvuutemme ja mahdollisuutemme. Osaamisen ja kulttuurin yhdistäminen luo yritysmahtomuuksia ja yhdistää paikallisia yrittäjä- ja yhdistystoimijoita. Ongelmana on, että moni alueemme osaajista pitää taitoaan harrastusluonteisena ja tuottaa tuotteitaan tai palveluitaan satunnaisesti. Lisäksi kukin pakertaa yksin vailla yhteistyökumppaneita. Tavoitteena voisi olla Fiskars-ilmion aikaansaaminen esim. Kuhmoisiin, jossa luonnostaan on ainesta monipuolisen käsityökulttuurin kehittymiselle. Vastaavanlainen osaamiskeskittymä on Petäjävedellä, jonka vahvuutena on alan oppilaitos ja jonka toimintoihin liittyy myös Jämsän huopateollisuus. Osaamisesta hyvä esimerkki on Petäjäveden seppäperinne, jonka tunnuksena ovat Suomen Seppien SM-kilpailut (Takomarkkinat).

Kulttuurisesti täällä on ainekset Suuren Tarinaan: kalliomaalauksista kansallistaiteilijoihin ja nykyisiin kulttuuriosaajiin. Kansallisaarteita ovat Petäjäveden kirkko (Unescon maailmanperintökohde), Keuruun Pihlajaveden Erämaakirkko (yksi Suomen seitsemästä ihmeestä) ja Kuhmoisten kalliomaalaukset ja Linnavuori. Erityisesti kesäkausi on pullollaan kulttuuritarjontaa, mutta myös talvikauden tarjonta lisääntyy koko ajan. Tapahtumiin ei ole suhtauduttu vakavasti, niitä on pidetty puuhasteluna. Poikkeuksia toki on, esim. Multiaista satoa –kulttuuritapahtuma, jonka anti myös yrityksille tunnustetaan. Alueelta puuttuu ”veturi”, joka kokoaisi ja yhdistäisi olemassa olevat vahvuudet ja toimijat puhaltamaan yhteen hiileen, vahvistamaan alueellista identiteettiä. Keuruulla perinnettä ja kädentaitoja yhdistää Kamana, vanha kiviavetta, jonka katon alle on kerätty niin Keuruun museon kokoelmat kuin monipuoli-

nen valikoima käsityö- ja elintarvikeyritysten tuotteita. Vaihtuvat näyttelyt ja tapahtumat houkuttelevat ihmisiä tutustumaan omaa historiaansa ja pienyritysten tuotteisiin.

Perinnetietoa samoin kuin alueemme erityislaatuuteen sekä sotiimme liittyvää materiaalia on kerätty koti-, kotiseutu-, kunnallisiin ja maakunnallisiin museoihin. Nyt yhteistä perintöämme halutaan tuoda esille. Osa museoista, mm. tieliikenne-, radio- ja puhelinmuseot, on kohteita, jotka avautuvat vain asian harrastajille. Perinteen tuotteistaminen on vaikeaa: esim. Haapamäen veturi puisto on valtakunnallisesti tunnettu, mutta kävijämäärät ovat pysyneet alhaisina. Perinteiden siirtäminen nuorille esim. oppilaitosten ja koulujärjestelmän kautta on todellinen haaste.

4.3. Kylä- ja yhdistystoiminta

90-luvulla kylät ja niiden toimijat ovat lisänneet selvästi toimintaansa. Kylätoimintaa on tehty valtakunnallisesti tunnetuksi mm. valitsemalla ja palkitsemalla aktiivisia toimijoita ja kyliä. Kylätoimijat ovat kiinnostuneita mm. matkailutoimintojen, palvelujen, kylätalkkaritoiminnan, vanhusten asumisen tukemisen, ympäristön hoidon, kyläkoulujen ja yleisen asumisviihtyisyyden kehittämistä.

Yhdistystoiminnan ongelmana on pidetty eri järjestöjen runsautta ja niissä toimivien aktiivi-ihmisten vähäistä määrää: eri yhdistysten työt kasaantuvat samoille ihmisille, joiden resurssit eivät enää riitä kehittämiseen. Myös yhdistysten taloudelliset resurssit ovat usein niukat ja lähes kaikki yhdistykset pohtivat, millä ne saisivat nuoria mukaan toimintaansa. Yhdistystoimijoiden paikkakunnan elinkeinotoiminnalle antama panosta ei riittävästi noteerata sen paremmin oman yhdistyksen kuin alueen yritysten piirissä. Tapahtumien järjestäminen ja markkinoinnin kehittäminen voidaan yrittäjien parissa kokea jopa yrittämistä haittaavana ja kilpailevana tekijänä.

Kylätoiminnan kannalta ehkä ongelmallisinta toiminta-alueita ovat olleet keskustaajamat, kirkonkylät. Niissä asukkaiden yhteisvastuun tunne ei ole kehittynyt samaa tahtia sivukylien kanssa. Toisaalta taajamissa on runsaslukuinen toimijapotentiaali, jonka kiinnostuksen kohteet ovat omalla laillaan yhtä yksilöitä kuin perinteisillä kylätoimijoilla. Erilaiset yhdistykset, koulutukset, viihdepalvelut keräävät yhteen niin syvän maaseudun kuin keskustaajaman asukkaita. Keskustaajamien harrastus-, virkistys- ja viihtyisyysoimintojen kehittyminen tukee maaseudun houkuttavuutta, yritystoimintojen kehittämistä ja seutukunnan yleisimagoa.

Kyläyhdistykset tukevat paikallista elinkeinotoimintaa alueellaan, järjestävät erilaisia tapahtumia sekä mm. iltapäivä- ja viriketoimintaa lapsille ja nuorille. Tapahtumat ovat yleensä hyviä markkinointi- ja testaustilaisuuksia aloittavalle yrittäjälle. Yksittäinen tapahtuma voi lisätä valtakunnallisestikin paikkakunnan tunnettavuutta, esim. Korpilahden Katiskanpyynnin ja Multian potkukelkkailun MM-kilpailut, ja nostattaa alueen ihmisten kotiseutuyhpeyttä.

Seudullinen kehittämissyhteistyö eri kylien ja yhdistysten välillä edellyttää aktiivista yhteistyötä ja tiedon levittämistä sekä säännöllisiä kohtaamisia. Yhteistyö ei saa uhata paikallisia toimijoita vaan paikalliset yhdistykset säilyvät samoin kuin niiden toiminnot. Yhteistyöryhmässä voidaan kuitenkin koordinoita kulttuuriin, markkinointiin, koulutukseen, hevosiin yms. liittyviä tapahtumia, lisätä tapahtumien järjestämiseen liittyvää yhteistyötä (esim. järjestysmiehet ym. työntekijät) ja tukea eri toimijoiden suunnitelmallista kehittämistyötä, esim. kylien toimintasuunnitelmien laatiminen ja toteuttaminen. Tavoitteena on luoda alueelle kylätukihenkilöverkko tukemaan ja kehittämään kylien, yrittäjien ja yhdistysten välistä yhteistoimintaa.

4.4. Nuoret ja nuorisotoiminta

Nuorten ja nuorisoyhdistöjen aktiivisuus on yksi maaseudun kehittämisen avainkysymyksistä. Nuorisoyhdistöt haluavat kehittää/edistää nuorten työllistymistä ja erilaisten taitojen kehittämistä, esim. tietotekniikan monipuolista käyttötaitoa, kädentaitoja ja palvelutoimintaa (aputyövoimana alueen yrittäjille, lastenhoito- ja vanhustentukitehtävät). Kotiseutuun sitoutuminen ja kasvaminen yrittäjähenkiseksi tukee maaseudun kasvavaa yrittäjätoimintaa.

Jämsänkoskea lukuun ottamatta kaikissa toiminta-alueemme kunnissa on aktiivinen 4H-yhdistys. Yhdistykset ovat tehneet yhteistyötä yli seutukuntarajojen ja Jämsän seudun 4H-yhdistykset ovat osallis-

tuneet aktiivisesti POMO-toimintaan. 4H-järjestöön perustavasti kuuluva yrittäjyyskasvatus nivoutuu erinomaisesti Vesurin maaseudun kehittämisohjelman tavoitteisiin. Harva yhdistys pystyy sitouttamaan toimintaansa yhtä suuria määriä iältään 7 – 27 –vuotiaita kuin mitä 4H-yhdistys tekee. Yhdistyksen vahvuus on myös se, että eri-ikäiset kerholaiset opettavat toisiaan – edistyneemmät toimivat kerhojen vetäjinä tai avustajina.

Alueemme urheilujärjestöt sitovat toimintaansa mukaan huomattavan osan lapsista ja myös heidän vanhempansa. Partio ja nuorisojärjestöt tarjoavat hyödyllistä ja hauskaa tekemistä. Seurakunta ja kuntien nuorisotoimet tarjoavat tiloja ja toimintoja varhaisnuorille ja vähän vanhemmillekin. Musiikki- ja kulttuuripalvelut kiinnostaisivat jopa suurempaa osaa nuorista kuin mitä palveluita on saatavilla.

Alueemme ohut yrittäjäkulttuuri näkyy myös nuorien yrittäjien vähäisyytenä: alle 25-vuotias yrittäjä on harvinaisuus. Siksi nuoret yrittäjät tai yrittäjyyttä pohtivat tarvitsevat tukea ja hyviä malleja – nuoret menestyjät on tuotava esille. Nuorten tukiverkkoon on saatava mukaan eri alojen osaajat ja koulutusorganisaatiot.

4.5. Hevostalous

Tuomas Kuhmoisen valtakunnallisessa maaseutututkimuksessa hevostalous oli Jämsän ja Läntisen Keski-Suomen seuduilla vahvasti kehittynyt toimiala. Hevosyritysten ja –harrastajien lukumäärä on lisääntynyt huomattavasti 90-luvun loppupuolella. Harrastajina on paljon nuoria samoin yrittäjinä. Alalla liikkuvat rahavirrat tulevat kasvamaan erityisesti ravipuolella, mutta myös hevosmatkailu- ja –palveluyrityksissä.

Hevostalouden ongelmia ovat sen vähäinen arvostus muiden kuin asiaan vihkiytyneiden kohdalla, palvelujen huono saatavuus (esim. kengittäjät, fysioterapeutit, satulasepät), tuotettujen palvelujen kirjava laatu, yrittäjien vaihteleva ammattitaito, ympäristöongelmat (lannan käsittely) sekä suhteellisen suuri investointitarve (hevosurheilualueet, maastoreitit, maneesit, tallit, jne.). Siitä huolimatta alalle on jatkuvasti uusia tulijoita ja hevostalouteen sopivien pientilojen kysyntä on selvästi tarjontaa suurempi.

Hevostalouden kehittyminen vaatii yhteistyötä sekä alueen sisällä että ulkopuolisten yrittäjien ja osajien kanssa. Tietoa ja osaamista sekä yhteisiä kehittämistarpeita on mm. Pohjanmaan ja Pirkanmaan yrittäjien kanssa. Yhteistyöajatuksia ovat mm. Keski-Suomessa toimivan kouluttaja-renkaan perustaminen, Suomenhevosten hevoskeskus Ekokylään, rehuntuotannon keskitetty organisointi sekä Horse-sitter –järjestelmän luominen kiireapulaisiksi talleille. Seutukunnan yhdistykset rakentavat jatkossa aktiivisesti yhdessä hevostalouden toimintaympäristöä. Mielenkiintoisia ajatuskuvioita ovat myös yhteistyökokeilut suurteollisuuden kanssa, esim. paperiteollisuuden siistausjätteen kokeilu hevosurheilualueiden pohjamateriaaliksi tai Genencorin solumassan hyödyntäminen hevoslannan kompostoinnissa, sekä yhteistyö matkailuyrittäjien kanssa.

Koska alueen hevostalous tulee kehittymään, tarvitaan sitä tukevaa koulutustoimintaa. Jämsän maatalous- ja puutarhaoppilaitoksen hevosyrittäjä-koulutus pitäisi vakiinnuttaa ja myös alan erityistaitoja pitäisi saada koulutusohjelmaan. Hevosharrastuksen kasvaessa myös palvelujen tarve kasvaa: tarvitaan ammattitaitoisia siloittajia, satulaseppiä, kengittäjiä, kouluttajia ja hoitajia.

D. STRATEGIA JA TAVOITTEET

1. TAHTOTILA, TEEMA JA STRATEGIA

Tahto, tunto ja taito!

Tahdomme asua, elää ja yrittää maaseudulla.
Tunnumme ylpeyttä kotiseudustamme ja elinkeinoistamme.
Osaamme käyttää alueemme vahvuudet hyväksi ja välttää sudenkuopat.

Maaseudulla on oltava ihmisiä, yrityksiä ja elinkeinotoimintaa - luontaistaloudessa emme voi elää. Meillä on oltava rohkeutta ja uskallusta kokeilla uudenlaista yrittämistä, etsiä tietoa ja oppia uusia asioita. Avoin katse ja tuore näkemys auttavat huomaamaan vanhat tututkin asiat ja löytämään niiden mahdollisuudet. Yhteistyö on kotiseutumme eteenpäin vievä voima.

1.1. Valittu teema ja sen perustelut

Vesuri-ryhmän kehittämissuunnitelman teema on **maaseudulta kaupunkeihin suuntautuvan muuttoliikkeen hidastaminen ja maaseudulle suuntautuvan muuttoliikkeen vauhdittaminen**. Väkiluvun suotuisa kehittyminen on sekä kylätoimijoiden ja yrittäjien mielestä että kuntien strategioissa ykkösasia: riittävä väestöpohja turvaa palvelujen säilymisen sekä elinkeinotoiminnan kehittymisen. Toimintamme kohdistuu erityisesti nuoriin ja lapsiperheisiin, mutta alueemme osaa antaa arvoa myös ”harmaille panttereille” - eläkelöytyville paluumuuttajille.

1.2. Strategia

Vesuri-ryhmän ohjelman punainen lanka on **yhteisöjen ja yrittäjien yhteistyön kehittäminen**. Tavoitteena on paitsi **lisätä** toiminta-alueemme **vetovoimaisuutta ja viihtyisyyttä** myös **poistaa yrittäjyyden esteitä** sekä **löytää ja vakiinnuttaa uusia yritys- ja yhteistyömuotoja**. Ohjelman menestyksenkäs toteutuminen edellyttää lisäksi eri toimijoiden **työnjakoa**, päällekkäisten toimintojen välttämistä ja avointa **tiedonkulkua**.

Vesuri-ryhmän maaseudun kehittämisohjelma kohdistuu kyliin, yhteisöihin ja alueemme pienyrittäjiin. Yrittäjyyden tukeminen on paras tapa luoda alueelle työmahdollisuuksia ja saada aktiiviväestö pysymään paikkakunnalla tai muuttamaan tänne muualta.

1.3. Strateginen työkalu: Vesuri-verkko

Jos haluamme kääntää maaltapaon maalle paluiksi, on meidän yhteisvoimin uskottava alueemme mahdollisuuksiin. Usko mahdollisuuksiin voi horjua, kun media toistuvasti kertoo yhä kiihtyvistä muuttoliikkeestä ja asutuksen keskittymisestä kasvukeskuksiin. Tarvitsemme alueellemme vahvat **yhteistyöverkot**, jotta yrittäjyydelle, kehittämiselle ja ihmisten niin henkiseen kuin ruumiilliseen hyvinvointiin olisi niiden tarvitsema tuki. Erityisen tärkeäksi nousee yrittäjien ja yhdistysten yhteen hiileen puhaltaminen, yhteisten pelisääntöjen sopiminen ja niiden noudattaminen. Yhteistyössä saamme aikaiseksi positiivisen nousukierteen, jonka avulla maaseudun houkuttavuus kasvaa, työmahdollisuudet lisääntyvät ja muuttovirta kääntyy takaisin kotiseutua kohti!

Kyläverkon muodostavat kylien aktiivi-ihmiset, kyläpäälliköt, yrittäjät, yhdistysväki sekä kehittämisväroin palkatut kyläasiamiehet/hanketoimijat, jotka ovat verkon solmuina. Heidän tehtävänä on kerätä toimialueensa kylien, yritysten ja yhdistysten ajatukset, tukea kehittämis- ja yritysituja, hankkia alueen tarvitsemaa tietoa ja levittää se tiedon tarvisijoille. Päätoimiseksi tai osa-aikaiseksi kyläasiamiehek-

si/hankevetäjäksi valitaan toiminta-aktiivi, joka on aidosti kiinnostunut toiminta-alueestaan ja/tai –alastaan. Asiamiehet kokoontuvat säännöllisesti kuukausittain jakamaan tietoa, vaihtamaan kokemuksia ja sopimaan yhteistyöstä. He muodostavat tietorekkaan, joka on kaikkien alueen asukkaiden käytävissä. Kyläverkon välityksellä erilaiset toimintatavat ja ideat siirtyvät nopeasti ja tehokkaasti.

Kyläverkko nivoutuu **yrittäjäverkkoon**, jossa solmukohtina ovat ”kummiyritykset” ja/tai alueen kärkiyritykset sekä muut yritysasiantuntijat. Yrittäjäverkon avulla yrittäjä pääsee saamaan käytännön tietoa suunnittelemaansa yritystoimialasta ja voi tehdä järkeviä ratkaisuja - oppia toisten kokemuksista. Yrittäjäverkon toimivuus edellyttää kärkiyrittäjiltä luottamusta ja uskoa omiin yrittäjätaitoihin sekä halua laajentaa toimiaan nykyisen toiminta-alueensa ulkopuolelle. Yrittäjäverkon avulla tuetaan yhteismarkkinointia, luodaan alihankintasuhteita sekä varmistetaan tavarantoimintajen saatavuutta.

Alueverkkoja sitoo toisiinsa **Vesuri-ryhmä**, joka koordinoi maaseudun ja kylien kehittämishankkeita ja kannustaa toimijoita yhteistyöhön. Vesuri-ryhmä liittyy osaksi toimintaryhmien, muiden maakunnallisten, valtakunnallisten ja kansainvälisten toimijoiden (esim. TE-keskus, Keski-Suomen liitto, Keski-Suomen maaseutukeskus), yliopistojen/korkeakoulujen ja muiden maaseudun kehittäjätoimijoiden muodostamaa **kehittäjäverkkoa**, jonka avulla toiminta-alueemme saa haistella uusia tuulia, löytää uusia yhteistyökumppaneita ja pääsee mukaan maaseudun kehittämisen valtavirtaan - omaa erikoislaatuamme unohtamatta. Kehittäjäverkko huolehtii sekä tiedon esteettömästä kulusta että luontevasta työnsuhteesta eri toimijoiden välillä. Meille kaikille riittää tekemistä - yhdessä saamme aikaan enemmän!

2. KEHITTÄMISSUUNNITELMAN TOIMINTALINJAT JA PAINOPISTEALUEET

2.1. Kylien ja elinympäristön kehittäminen

Kylät ovat aktivoituneet. Samalla on usein jouduttu myöntämään kylän väestöpohjan kaventuneen ja jäljelle jääneiden ihmisten kanssakäymisen vähentyneen aikaisemmista vuosikymmenistä. Sosiaalisten suhteiden uudistaminen, palvelujen säilyttäminen ja parantaminen, uusien asukkaiden saaminen sekä asuin- ja elinympäristön kunnostaminen on useimpien toimijoiden tavoitteena. Maatilatalouden merkitys kutistuu, pienyritysten, liitännäiselinkeinojen sekä palkkatyön merkitys kasvaa. Kohtuullisen pendelöintimatkan päässä työpaikoista olevat kylät voivat odottaa uusia asukkaita.

Alueemme vahvuus on tarmokkaat yhdistystoimintaan sitoutuneet ihmiset. Perinteisesti he ovat toimineet maaseudun yhteisöllisyyden hyväksi, järjestäneet yhteisiä tapahtumia ja rientoja. He voisivat myös tarjota työapua sesonkiloonteisiin matalapalkkaisiin työtehtäviin, jolloin yritykset saisivat tarvitsemaansa apua ja yhdistykset kaipaamansa toimintarahaa. Osasta yhteisöjä voisi lainsäädännön kehittämisen myötä muodostua sosiaalisia yrityksiä, joihin osittain julkisen tuen avulla muodostuu matalan tuottavuuden työpaikkoja vajaakuntoisille ja muuten syrjäytymisuhan alla oleville. Yrittäjät voisivat käyttää sosiaalisen yrityksen palveluja hyväksi esim. pakkaustehtävissä. POMO-kaudella yhdistykset ja kylät osoittivat haluavansa tukea yrittäjiään myös yritysten toimintaedellytyksiä parantamalla, auttamalla markkinoinnissa ja tapahtumien järjestämisessä.

Kylien ohjelmallinen kehittäminen edellyttää kylien toimintasuunnitelmien laatimista ja toteuttamista. Kylien toimintaan kuuluvat sekä puhtaasti yhteisölliset vailla yritysytteyksiä olevat hankkeet että yhteistyöhankkeet eri yritysten kanssa. Suurin osa toimintaryhmän kautta rahoitettavista hankkeista on kooltaan, toiminta-alaltaan, osallistujamääriltään pieniä ja kestoaltaan lyhytaikaisia. Tavoitteena on kuitenkin saada aikaan kylien ja yhteisöjen kehittymisjatkumo: selkeillä erikseen rahoitettavilla osakokonaisuuksilla toteutetaan laajaa kehittämissuunnitelmaa.

Toiminnan painopistealueet

I. Maaseudun houkuttavuus asuinpaikkana

1. Esiselvitysluonteiset toimenpiteet, joilla hankitaan tietoa ja laaditaan suunnitelmia, esimerkiksi
 - Kylien toimintasuunnitelmat

- Tontti- ja tilakartoitus
 - Kyläkaava
2. Palvelujen turvaamiseen tähtäävät toimenpiteet, esimerkiksi
 - Maaseudun markkinointi
 - Yhdistykset palvelujen tuottajina
 3. Sosiaalista kanssakäymistä lisäävät toimenpiteet, esimerkiksi
 - Yhteistyömuotojen kehittäminen
 - Tapahtumat
 - Yhteisten toimintatilojen kehittäminen
 4. Nuorten ja lapsiperheiden viihtyisyyttä lisäävät toimenpiteet, esimerkiksi
 - Koulutus-, virkistys- ja harrastusmahdollisuuksien kehittäminen
 - Asumisviihtyisyyden lisääminen

II. Yritysten toimintaympäristön kehittäminen

1. Infrastruktuuria parantavat toimenpiteet, esimerkiksi
 - Teiden kunnosta huolehtiminen (poikkeustapaukset)
 - Vesiosuuskunnat (suunnittelu)
2. Yrityksen tarvitsemien toimintopalvelujen kehittäminen, esimerkiksi
 - Jätehuoltotoimenpiteet
 - Kyläkaavat
 - Hanketoimintaan liittyvät esiselvitykset
3. Innovatiiviset toimintaympäristön kehittämistoimenpiteet, esimerkiksi
 - Yrittäjien jaksamisen tukeminen
 - Metsästysmatkailun edellytysten kehittäminen

III. Yhdistysten toimintojen kehittäminen yrityselämää ja työllisyyttä tukevaksi

1. Tapahtumien organisoiminen, esimerkiksi
 - Tapahtumat palvelemaan elinkeinotoimintaa
 - Suunnitelmallinen tapahtumien toteuttaminen, tuotekehittely
2. Perinne- kulttuuri- ja harrastusyhdistysten kehittämis- ja tuotteistamistyö, esimerkiksi
 - Harrastuksesta työtä
 - Perinteestä voimaa
 - Museotoiminnan kehittäminen matkailuyritysten vetovoimatekijäksi
3. Osaamisen ja yhteistyön lisääminen, esimerkiksi
 - Alueen seurojen välinen yhteistyö, palvelutarjonnan kehittäminen
 - Osaamisen lisääminen
 - Kylätukihenkilö – kyläverkko
4. Yhdistysten yritystoimintaa tukevat investoinnit
 - Kylätalojen kunnostus
5. Työllisyyttä tukevat ja syrjäytymistä estävät hankkeet, esimerkiksi
 - Sosiaalisten yritysten perustaminen

IV. Ympäristöön liittyvät toiminnot

1. Maiseman – ja ympäristönhoitotoimenpiteet, esimerkiksi
 - Perinnemaisemien kunnostus
 - Maiseman- ja ympäristönhoito
 - Vesistöjen kunnostus
 - Innovatiiviset ympäristöhankkeet
2. Kala- ja riistanhoito, esimerkiksi
 - Riistanhoito
 - Kalastusmatkailua tukevat hankkeet
3. Luonnonsuojelutoimenpiteet, esimerkiksi
 - Arvokkaan luontoalueen rauhoitus
4. Ympäristötietoisuutta lisäävät toimenpiteet, esimerkiksi
 - Luonnon ja ympäristön tutkimiseen ja tutustumiseen liittyvät toiminnot
 - Luontopolut, vaellusreitit, lintutornit yms.
 - Luontokoulut ja -kerhot
5. Arvokkaiden rakennusten, rakennelmien ja rakennustapojen säilyttäminen
 - Museokohteiden kunnostaminen
 - Rakentamiskurssit

2.2. Yritystoiminnan tukeminen

Vesurin toiminta-alueella on yli 1200 maatalousyrittäjää. Maaseutubarometrin mukaan v. 2003 jo yli puolet maanviljelijöistä toimii yrittäjinä ja/tai palkkatöissä. Maaseudun yrityskentän uskoisi lähivuosina kehittyvän voimakkaasti ainakin tällä sektorilla. Myös maaseudun pien- ja mikroyrittäjät ovat kiinnostuneita kehittymismahdollisuuksista. Jämsän ja Längisen Keski-Suomen seutukunnilla ohjelmakaudella kiinnostavia ja kehittyviä toimialoja ovat

- Matkailu
- Käsityöyrittäjyys
- Palveluelinkeinot
- Hevostalous
- Puun ja metallin jatkojalostaminen
- Elintarvikejalostus – lähiruoka-ajatus.

Yrittämisen esteitä ovat sekä yrittäjän sisäiset esteet (mm. haluttomuus laajentaa toimintoja, osaamisen puute) että ulkoiset tekijät (mm. liian pieni asiakaskunta, erikoisala, jonka osaamista ei ole saatavilla, suurten keskusten kilpailu). Kehittämistyö kohdistuu paitsi näiden myös muiden työllistämisen esteiden poistamiseen. Kehittämistyön tueksi Keski-Suomeen laaditaan toimialakohtaisia teemaohjelmia. Vesuri-ryhmä tekee pohjatyötä, joka tukee teemaohjelmien menestyksestä toteuttamista.

Yritystoimintaa voi tukea taloudellisesti tukemalla yrittäjän investointeja ja kehittämistyötä. Varsinainen spesifinen kehittämistyö tehdään teemaohjelmien alla laajoissa kehittämishankkeissa, jotka rahoitetaan suoraan eri rahastoista. Yhtä tärkeää on kuitenkin tukea yrittäjää henkisesti, kannustaa häntä lisäämään yrittäjätaitojaan, saada yrittäjien yhteistyö toimivaksi ja huolehtia yrittäjien jaksamisesta. Tämä alueellinen aktivointi-, tiedotus- ja kannustustehtävä on toimintaryhmän vastuulla ja siihen sisältyy annos yhteisöllisyyttä. Maaseutuelinkeinon kehittyminen vaatii kehittämisketjun, joka alkaa ruohonjuuritason toiminnasta, jatkuu erikoistuneiden hankkeiden kehittämistyönä ja täydentyy kehittämissyhtiöiden ja yliopistojen/ammattikorkeakoulujen kautta tehtävänä yrityskehittämisenä (liite). Ruohojuuritason toimenpiteet ovat alueellisesti, markkamääräisesti, kestoaltaan ja osallistujamäärältään suppeita koe- tai esiselvitysluonteisia hankkeita.

Toiminnan painopistealueet:

I. Pienyritysten yhteistyö ja verkottuminen

1. Markkinointitoimenpiteet, esimerkiksi
 - Markkina-alueen laajentaminen ”omasta kylästä maailmalle”– haetaan markat oman alueen ulkopuolelta: maakunnasta, Suomesta, Euroopasta, maailmalta.
 - Markkinointi- ja hallinto-osuuskunnat
2. Kummiyritystoiminta, esimerkiksi
 - Kärkiyritys-hankkeet
 - Toisten osaamisen tunteminen
3. Muut yhteistyöhankkeet

II. Yrittäjätaitojen kehittäminen (rahoitetaan ESR-osarahoitteisesti)

1. Talous- ja hallintotaitojen kehittäminen, esimerkiksi
 - Talous- ja verohallinto
 - Lomakkeet
2. Tuotekehittely- ja markkinointi, esimerkiksi
 - Oman osaamisen tuotteistaminen
3. Yhteistyö- ja ihmissuhdetaidot, esimerkiksi
 - Jaksamisen tukeminen

III. Nuorten ja aloittavien yrittäjien tukeminen

1. Yrittäjyysyhteistyön kehittäminen, esimerkiksi
 - Kummiyrittäjät
 - Osuuskunnat
2. Yrittäjyyskynnyksen madaltaminen
 - Aloittavan yrityksen tukipalvelut
 - Yrittäjätverkot
 - Yrittäjätaitojen kehittäminen (vrt. edellinen)

IV. Investoinnit (ei suoraan ohjelmasta)

1. Yritysten investoinnit
2. Yhdistysten suuret investoinnit (yli 0,5 mmk)

3. SUUNNITELMAN TAVOITTEET JA TULOKSET

Alueemme toimijoista osalla on jo kokemusta toimintaryhmyöstä, noin 2/5 tutustuu täysin uuteen työmuotoon. Tavoitteena on, että pystymme siirtämään POMO-toimintakauden kokemuksia Jämsän seudulta Läntisen Keski-Suomen toimijoille ja että toimijoidemme kokemusero tasoittuu parin ensimmäisen vuoden aikana.

3.1. Tavoitteet

- A. Alueen muuttotappio kääntyy paluumuutoksi.
- B. Nuorten, naisten ja akateemisten työpaikkojen määrä kasvaa.
- C. Alueemme pienyrittäjillä on tukiverkko, jonka muodostavat yritykset, kylät ja yhteisöt.
- D. Yhteistyön pelisäännöt selkiytyvät ja kaikki osapuolet hyötyvät yhteistyöstä.
- E. Alueella vallitsee positiivinen yrittämis- ja kehittämismyönteinen ilmapiiri.

- F. Alueemme ihmisten ympäristötietoisuus lisääntyy.
- G. Alueen ihmisten syrjäytymisuhka pienenee.
- H. Eri rahoitusmahdollisuuksien tunnettavuus ja käyttö lisääntyy.
- I. Kumppanuuteen perustuva toimintamalli vakiintuu.
- J. Maaseudun ja kaupungin vuorovaikutus lisääntyy.
- K. Alueemme kansainvälistyy.

3.2. Tulokset

- A. Alueen asukasluku on alhaisimmillaan 47.000 henkilöä ja kääntyy v. 2006 noususuuntaan
- B. Kaikki toiminta-alueen aktiivikylät ovat osallistuneet kehittämistoimintaan.
- C. Käskassara-ohjelman vaikutuksesta on syntynyt 100 uutta yritystä, joista 70 maatilayrityksien liittäneiksi, ja 220 työpaikkaa, joista kokoaikaisia 40 ja kausiluonteisia tai osa-aikaisia 180. Ohjelma on merkittävästi vaikuttanut 700 työpaikan säilymiseen.
- D. Osuuskuntatoiminta lisääntyy viisinkertaiseksi ja osa osuuskunnista panostaa yrityksille tarjottavaan markkinointi- ja hallinnointiosaamiseen.
- E. Toimenpiteisiin osallistuneiden yritysten liikevaihto lisääntyy 15 % ja niiden kannattavuus paranee.
- F. Perustetuista yrityksistä kolmen vuoden päästä on jäljellä vielä 70 %.
- G. Uusia tuotteita ja innovaatioita, joista osa ympäristöalalle, syntyy vuosittain 10 – 15 kappaletta.
- H. Alueellamme on kattava luontopolku- ja vaellusverkosto.
- I. Alueellamme toimii 5 – 10 sosiaalista yritystä, jotka tarjoavat matalan tuottavuuden työpaikkoja.
- J. 20 yritystä kokeilee kansainvälistä markkinointia ja 1/5 yrittäjistä vakiinnuttaa kv-toimintansa.
- K. ALMA ja 2-ohjelma toteutuvat alueellamme asukasluvun suhteessa.

E. OHJELMAN KUSTANNUKSET JA RAHOITUS

Käskassara –maaseudun kehittämisohjelman kustannusten määrä on vuositasolla 4,2 mmk, josta yksityistä rahoitusosuutta 11,6 %. Ohjelmatasolla tämä tarkoittaa vuosina 2001 – 2006 25,2 mmk panostusta Jämsän ja Lätisen Keski-Suomen seutukuntien maaseudun kehittämiseen. Kuntien rahoitusosuus julkisesta rahasta on 20 % ja loppu EU:n ja Suomen valtion rahoitusosuutta. Ohjelman kustannusarvio on rakennettu POMO-toiminnan ja 5b-ohjelmakokemusten mukaan. Jämsän seudun POMO-ohjelmassa yksityisten rahoitusosuus ohjelmasta oli 36 %. Rahoitussuunnitelma on liitteenä.

I. TOIMINTALOHKO 1: ALUEELLINEN MAASEUDUN KEHITTÄMINEN

Vuositasolla toteutuu 35 – 40 hanketta, joiden keskimääräinen koko on noin 100.000 mk. Ensimmäisinä toimintavuosina hankkeista huomattava osa on pienehköjä esiselvitysluonteisia hankkeita tai suppealla toiminta-alueella (yhden kunnan tai kylän alueella) tapahtuvia yhteisöllisiä kehittämis- ja toimintaympäristön rakentamishankkeita. Ohjelmakauden edetessä hankkeiden koko kasvaa ja ruohonjuuritason toimijat yhdistävät voimansa suurempiin hankekokonaisuuksiin. Toimintaryhmän tavoitteena on kannustaa yrittäjiä hakemaan tukea sekä investointeihinsa että yritysکوhtaiseen kehittämiseen.

1. KYLIEN JA ELINYMPÄRISTÖN KEHITTÄMINEN

Tämän toimintalinjan mukaisia toimenpiteitä rahoitetaan ALMA-ohjelman toimintalinjasta 3. Rahoitus jakaantuu painopistealueille seuraavasti:

1.1. Maaseudun houkuttavuus asuinpaikkana (o)	628.000 mk/vuosi
1.2. Yhdistysten ja yritysten toimintaympäristön kehittäminen (n)	195.000 mk/vuosi
1.3. Yhdistysten toimintojen kehittäminen yritys-elämää ja työllisyyttä tukevaksi (n, o)	1.200.000 mk/vuosi

1.4. Ympäristöön liittyvät toiminnot (o)

350.000 mk/vuosi

2. YRITYSTOIMINNAN TUKEMINEN

Maaseudun pienyritystoiminnan kehittämistä voidaan tukea ALMA-ohjelman toimintalinjasta 2. Rahoitettavat hankkeet ovat pieneköjä niin alueellisesti, markkamääräisesti, toimijamääriltään kuin kestoltaan. Ohjelmarahoitus jakaantuu painopistealueille seuraavasti:

2.1. Pienyritysten yhteistyö ja verkottuminen (p, s)
812.500 mk/vuosi

2.2. Yrittäjätaitojen kehittäminen, **rahoitetaan ESR-varoin**
500.000 mk/vuosi

2.3. Nuorten ja aloittavien yrittäjien tukeminen (sisältää myös pienimuotoista koulutusta) (p, s)
437.500 mk/vuosi

2.4. Investoinnit, **rahoitetaan erillispäätöksinä ALMA- tai 2-ohjelmasta**
6.500.000 mk/vuosi

3. HALLINTORAHAA

Koska Vesuri-ryhmän toiminta-alueen asukkaista 40 % ei ole ollut POMO- tai Leader-rahoituksen piirissä, tarvitsemme hallintorahaa kolmen henkilötyövuoden verran. Kaikkia työntekijöitä tarvitaan, jotta saamme valmisteltua kylien/toimijoiden toimintasuunnitelmat, muokattua niiden pohjalta rahoituskelpoiset hankehakemukset, valmisteltua yhdessä toimijoiden kanssa heidän maksatushakemuksensa ja raporttinsa sekä huolehdittua ohjelman seurannasta. Hallintorahan tarve on 750.000 mk/v. Merkittävä osa tiedotusvaroista kohdistetaan uudelle toiminta-alueelle. Hallinnon toteuttamissuunnitelma sekä kustannus- ja rahoitushakemus liitteenä.

II. TOIMINTALOHKO 2: ALUEIDEN VÄLINEN JA KANSAINVÄLINEN YHTEISTYÖ

Kansainvälisen yhteistyön kehittämiseen ei voi käyttää ALMA-ohjelmarahaa. Suomen Kylätoiminta ry selvittää toimintaryhmien mahdollisuuksia kansainvälistyä ESR-varoja tai muita rahoitusvaroja hyväksikäyttäen. Vesuri-ryhmän taloudelliset edellytykset toimia kansainvälisten ja ylimaakunnallisten hankkeiden hallinnoijana ovat huonot. Sen sijaan partnerina toimiminen on varteen otettava vaihtoehto.

Mikäli alueemme osallistuu kansainvälisiin hankkeisiin, ne tähtäävät mm. markkina-alueen laajenemiseen ja turistien houkuttamiseen. Kansalliset hankkeet panostavat erityisesti muuttoliikkeen kääntämiseen. Tampere, Helsinki, Lahti ja Jyväskylä ovat potentiaalista markkina-alueita – niiden ”valtaaminen” tarvitsee lähialueen toimijoiden yhteistyötä.

F. SUUNNITELMAN TOTEUTTAMINEN

Vesurin maaseudun kehittämisohjelma ”Käskassara” on taloudellisesti toteuttamiskelpoinen ja tähtää alueen yritystoiminnan kehittämiseen. Ohjelman työllisyysvaikutukset on arvioitu suhteessa toiminnan laajuuteen ja edellisen rahoituskauden kokemuksiin.

Maaseutuohjelman toteuttaminen alkaa keväällä 2001. Kevään aikana laaditaan kriteeristö ohjelmaa toteuttavien hankkeiden valinnalle, laaditaan arviointiperusteet ja –ohjeet toimijoille, valmistetaan tiedotusmateriaali ja toimijoiden koulutuspaketit, tiedotetaan Käskassara-ohjelman käynnistymisestä ja julistetaan ensimmäinen hakukierros alkaneeksi. Ohjelmaprosessin aikana saapuneet hankehakemukset ja –aihiot käsitellään, tarkistetaan niiden ohjelmanmukaisuus ja tiedotetaan toimijoille, minkä-

laisia muutoksia hanke mahdollisesti tarvitsee ollakseen rahoituskelpoinen. Tavoitteena on, että Vesuri-ryhmä pääsee tehokkaaseen toimintaan heti ohjelman saatua rahoituspäätöksen.

Vesuri-ryhmällä on hyviä kokemuksia jatkuvasta hakumenettelystä. Se on toimijoiden kannalta nopea ja joustava. Myös Vesuri-ryhmän ja maaseutuosaston päättävien elinten kannalta jatkuva haku tasoittaa työmäärää koko vuodelle. Toiminnan alkuvaiheessa hallituksen tarkasteltavana on kerralla suuri määrä hakemuksia ja laadittujen kriteeristöjen tarkastelu sekä hankkeiden vertailu onnistunee hyvin. Jatkossa voimme ottaa käyttöön hakukierrosmenettelyn, jolloin keväthaku päättyisi huhtikuun lopussa, syys-haku syyskuun lopussa ja talvihaku vuoden vaihteessa. Hyvällä ennakkovalmistelulla pyritään siihen, että suurin osa hankkeista voidaan hyväksyä hakukuukautta seuraavan kuukauden hallituksessa ja maaseutuosaston päätös olisi saatavissa n. kuukauden kuluttua siitä. Hallituksen toiminta rytmittyy hankkeiden hyväksynnän, toiminnan tarkastelun ja kouluttautumisen mukaan.

Vesuri-ryhmän strategia edellyttää kolmen perusedellytyksen täyttymistä:

1. Rahoitettavat toimenpiteet perustuvat aitoon yhteistyöhaluun.
2. Toimenpiteistä kerätään yhteismitallista tietoa, jota
3. Mallinnetaan ja käytetään hyödyksi uusissa toimenpiteissä.

Kun tavoitteena on luoda alueelle toimintamallit ja –säännöt, joiden avulla jatkossakin yritykset ja yhdistykset pystyvät kaikkia osapuolia hyödyttävään yhteistyöhön, täytyy eri toimijoiden sitoutua toimintaan.

1. TOIMENPITEIDEN VALINTAKRITEERIT

Vesuri-ryhmällä on ollut POMO-ohjelmaan valittavia toimenpiteitä varten itse luomansa valintakriteerit. Käskassara – maaseudun kehittämisohjelman toteuttamiseksi valintakriteerejä tarkistetaan ja uusia. Vaatimukset omaehtoisuudesta, sitoutuneisuudesta ja elinkeinotoiminnan hyödyttämisestä tulevat säilymään. Toiminnan on oltava avointa ja yhteistyöhenkistä. Tasa-arvo ja ympäristönäkökulmat on otettava huomioon hankkeiden suunnittelussa. Työpaikkoja naisille ja nuorille synnyttävät hankkeet ovat erityisen toivottavia, koska näiden väestönosien huono työllisyys on paluumuuton suurimpana esteenä. Tärkeimmäksi nousee yhteistyö- ja avoimuuskriteerin tarkastelu.

2. OHJELMATYÖN SEURANTA JA ARVIOINTI

Ohjelmatyön seuranta varten toimenpiteet toimittavat väliraportin kaksi kertaa vuodessa 30.6. ja 31.12. tilanteen mukaan ja toimenpiteen päätyttyä loppuraportin. Raportit käsitellään hallituksen kokouksissa. Ohjausryhmän Vesuri-edustajat tuovat hallitukseen tietoa muista hankevaiheista. Valtakunnallisten mittarien (työllisyys, syntyneiden yritysten lukumäärä jne.) lisäksi keräämme tietoa toimenpiteen aikaisista yhteistyökokemuksista. Yhteistyömittarien laadinnassa tarvitsemme muiden toimintaryhmien, maa- ja metsätalousministeriön ja verkostoyksikön apua. Mittarien on oltava yksinkertaisia ja selkeitä. Valtakunnallinen mittarityö on osoittanut, että etenkin laadullisia tekijöitä koskevien selkeiden mitattavien suureiden löytäminen on vaikeaa. Toisaalta valtakunnantasoon verrattuna Vesuri-ryhmän seurattavana on kohtuullinen määrä hankkeita ja myös sanalliset laatuarviot voidaan yhteismitallistaa. Mittarit tulevat kehittämään ohjelmatyön aikana.

Alustavia yhteistyömittareita ovat:

1. Toimenpiteeseen osallistuneet yritykset, yhdistykset ja yksityishenkilöt (lukumäärä). Mikäli saamme luvan henkilörekisterilain mukaisen yhteistyörekisterin laadintaan, keräämme hankkeeseen osallistuneiden yhteystiedot ja ne ovat kehittämistyöstä kiinnostuneiden henkilöiden käytettävissä. Tämä edellyttää ko. henkilöiden kirjallista suostumista.
2. Testatut yhteistyömallit, määrä ja luonne (esim. yrittäjien yhteismarkkinoinnissa yhteiskoulutus, markkinointimateriaalin laadinta, markkinointitilaisuudet, yhteisen tuote-esittelijän/markkinoijan käyttäminen)
3. Osallistujien yhteistyötä koskevat mielipiteet.

Todellinen haaste on muuttoliikkeen seuraaminen ja Käskassara-ohjelman vaikutus siihen. Avainasemassa tässä seurannassa on aktiivinen kylätoimijaverkko.

Taloudellisen seurannan apuvälinettä eli ohjelman kirjanpitoa suunnitteli kesän 2000 aikana työharjoittelija Ismo Heikkilä Jyväskylän Kauppaoppilaitoksesta. Tavoitteena on ajantasaisseuranta yleishallin-

nosta, toimenpiteiden toteutumisasteesta ja koko ohjelman toteutumisesta. Varsinaisen kirjanpidon toteuttamisessa käytämme asiantuntijapalveluja kuten POMO-kautenakin.

Vesuri-ryhmä arvioi itse seurannan avulla saatavaa materiaalia puolivuositain. Ohjelman ulkopuolinen arviointi on tarpeen vähintään joka toinen vuosi (kolme kertaa ohjelmakaudella), resurssien salliessa vuosittain. Arvioinnin avulla tarkistetaan, toteuttavatko valitut hankkeet Vesurin kehittämissuunnitelmaa, ovatko Vesurin hankkeille tarjoamat ohjaus- ja tukemistoimenpiteet riittävät, ovatko seurannan mittarit tehtäväänsä sopivat ja millä tavoin toimintaa voitaisiin kehittää. Tavoitteiden ja painopistealueiden uudelleenarviointi tehdään kolmannen toimintavuoden jälkeen.

Toiminnan lainmukaisuutta valvoo Maa- ja metsätalousministeriö sekä TE-keskuksen maaseutuosasto. Tulemme toimimaan annettavien ohjeiden mukaisesti.

3. OHJELMAN TASA-ARVO- JA YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET

Tasa-arvo- ja ympäristönäkökulmat vaikuttavat rahoitettavien hankkeiden valintaan ja ohjaavat hanketoimintaa tasa-arvoa edistävään ja kestäväen kehityksen mukaiseen suuntaan.

Laadimme syksyn 2001 aikana Keski-Suomen ympäristökeskuksen kanssa hankkeita koskevan ympäristötoimintanormiston. Asiantuntija-apua tarvitaan sillä luonnon tuotteistaminen voi tuottaa yllättäviä vaikeuksia. Esimerkiksi Korpilahden Vaarunvuoren luontopolun käyttäjämäärät ylittivät etukäteisarviot selvästi ja kallioalueiden kasvillisuus on kulunut uhkaavasti.

Ohjelman ympäristövaikutukset tulevat olemaan suotuisat. Yleinen ympäristötietoisuus tulee lisääntymään ohjelman aikana, samoin luonnon arvostaminen ja sen kestäväen kehityksen mukainen käyttö. Erityisesti panostamme nuorten ja lasten sekä maahanmuuttajien ympäristötietoisuuden lisäämiseen. Vanhan rakennuskannan kunnostaminen, tienvarsimaisemien, perinnemaisemien ja –rakennelmien sekä polkuverkostojen kunnostaminen sisältyvät ohjelman toteuttamiseen niiltä osin kuin ne hyödyttävät myös lähiympäristön yritystoiminnan kehittymistä. Innovatiiviset ympäristöhankkeet ovat ohjelmamme tavoitteena. Esimerkiksi yhdistysten yhteistyö paikallisen suurteollisuuden tai ympäristöteknologiayritysten kanssa voi tuottaa kansallisesti merkittäviä ja ympäristökuormitusta selvästi vähentäviä tuloksia.

L. VESURIN MAASEUDUN KEHITTÄMISOHJELMAN SUHDE MUUHUN MAASEUDUN KEHITTÄMISEEN

1. VERKOSTOITUMINEN

Vesurin ohjelman toteuttamisessa yhteistyö ja kokemusten jakaminen on keskeisessä roolissa. Tiedon ja kokemusten vaihtoa jatketaan muiden kehittämistyössä mukana olevien toimijoiden kanssa. Vesuri-ryhmän ohjelma on osa Keski-Suomen **kyläteemaohjelmaa**, joka tukee sekä Keski-Suomen toimintaryhmien että muiden kylien ja yhteisöjen kehittämistä kiinnostuneiden tahojen yhteistyön tiivistymistä. Kyläteemaohjelma määrittää raamit, joiden rajoissa Vesurin Käskassara toimii. Teemaohjelman toteuttaminen tuo toimintaryhmien työn tueksi maakunnallisen kyläasiamiehen sekä varmistaa tiedon ja hyvien toimintamallien tehokkaan levittämisen niin maakunnan sisällä kuin meiltä ulospäin.

Alueen sisäinen verkostoituminen tapahtuu Vesuri-verkon periaatteiden mukaisesti. Vesuri-ohjelma tukee ruohonjuuritason toimijoiden aktivoitumista, mm. kylien ja yhdistysten toimijoita. Tavoitteena on, että osa yritystoimijoista siirtyy käyttämään hyväkseen muiden ALMA-, 2- ja 3-ohjelman toteuttajien palveluja. Ohjelman valmisteluvaiheessa on todettu sekä kehittämissyhtiöiden että oppilaitosten taholta, että päällekkäisyyttä ei ole vaan eri toiminnot täydentävät toisiaan.

Maakunnallinen kehittämistyö saa ohjelmamme ansiosta vahvan toimijakunnan myös meidän alueellamme. Ohjelmamme toteuttaa omalta osaltaan maakunnallisia elintarvikealan ja maaseutumatkailun teemaohjelmia. Yksittäiset hankkeet ja hanketoimijat kaipaavat kontakteja ja mm. WFA- ja Carrefour-

keskusten resursseja käytetään hyväksi. Ulkoverkon muodostumisessa tarvitsemme Verkostoyksikön ja Maa- ja metsätalousministeriön tukea. Hallintotasolla verkoston muodostumisessa auttavat toimintaryhmien koulutukset ja yhteiset tapahtumat. Yritysyhteistyötahojen löytämisessä kaikki verkot kunta-verkosta verkostokonttoriin ovat tarpeen.

2. TÄYDENTÄVYYS

Vesurin maaseutuohjelma toteuttaa osaltaan alueellista maaseutuohjelmaa (ALMA, toimintalinja 3 ja osin 2). Yhteisöllisiä toimintatapoja kehittämällä se täydentää maaseutuelinkeinoin liittyvää alueellista ja maakunnallista ALMA-ohjelman mukaista kehittämistyötä, 3-ohjelmaa sekä Keski-Suomen 2-ohjelmaa. Pääosa toiminnasta on kylien ja yhteisöjen kehittämistyötä, johon muilla ohjelmilla on käytettävissä vain niukasti resursseja. Toimintaryhmän kautta rahoitettavat maaseutuelinkeinojen monipuolistamiseen tähtäävät hankkeet ovat alueellisesti, kestoajaltaan ja toimijakunnaltaan pienehköjä, esiselvitys- ja testausluonteisia. Näin toimintaryhmä tukee ideoiden ”haudontavaihetta”. Pienet hankkeet antavat mahdollisuuden kokeilla innovaatioita ja kehittää alueellista ja kansallista yhteistyötä. Toimintaryhmätyön avulla yrittäjät oppivat käyttämään hyväkseen kehittämistahoja ja –välineitä, joiden avulla varsinainen kehittämistyö toteutuu. Tavoitteena on eri rahoitusmuotojen täysipainoinen käyttö, teemaohjelmien laadukas toteuttaminen ja alueemme monimuotoinen kehittyminen. Varsinainen laaja-alainen kehittämistyö tapahtuu toimialakohtaisissa sekä toisaalta yritysکوhtaisissa kehittämishankkeissa.

Vesurin maaseutuohjelman tarkoitus on luoda toiminta-alueelleen yritysmyönteinen ilmapiiri, joka nostaa alueelta uusia yrityksiä. Ne tarvitsevat yrityksen perustamis- ja alkuvaiheessa kehittämissyhtiöiden neuvontapalveluita ja kehittämistyössään toimialakohtaisten hankkeiden tukea. Toiminta-alueemme kehittämissyhtiöt samoin kuin kunnat keskittyvät 2-ohjelman ja soveltuvien osin 3-ohjelman tehokkääseen toteuttamiseen sekä yrityspalvelujen tarjoamiseen. Ei-maatilaidonnaisten yritysten toiminnan kehitys toteutuu 2-ohjelman kautta ja maatilakyläkentäisten yritysten kehittäminen ALMA-ohjelman toimintalinjojen 1 ja 2 avulla. Sekä maakunnallisten toimijoiden että alueellisen toimijan, Jämsän seudun koulutuskeskuksen maatalous- ja puutarhaoppilaitoksen, hallinnoimat maaseudun kehittämisshankkeet tarjoavat yrittäjille laajan kehittämissvälinepaletin. Jämsän seudun yrityshautomo tukee myös maaseutuohjelmaa: kärkiyritysten kasvaminen ja markkina-alueen laajentaminen luo tilaa ja uskallusta uusien yritysten kehittymiselle.

TE-keskuksen, maakuntaliiton ja muiden rahoittajien kesken tehtävä yhteistyö ja koordinointi takaa sen, että hankkeita tullaan rahoittamaan parhaiten soveltuvasta lähteestä.

3. SIIRRETTÄVYYS

Toiminnasta saadut hyvät tulokset ja kokemukset kerätään toimintamalliksi, joka on hyödynnettävissä sekä muissa ohjelmaa toteuttavissa hankkeissa että muussa kehittämistoiminnassa.

Yhtenä päätavoitteena on saada aikaan toimintamalli, jonka avulla yhdistykset ja yritykset voivat tehdä kaikkia osapuolia hyödyttävää yhteistyötä. Tämä malli on siirrettävissä toiminta-alueemme ulkopuolelle. Tiedon kulun kehittäminen on tuottanut tulosta ja mahdollisuuden kokemusten levittämisen. Vesuriverkosta saatavat hyvät yhteistyömallit levitetään koko Keski-Suomen alueelle, missä tapahtuu mallien jatkotestaus.

Olkaamme toimijoidemme kuvauksen näköisiä:

Luovia – emme jää yhden mahdollisuuden varaan. Luovuus merkitsee kekseliäisyyttä, ideoita, uuden luomista – etsimme uusia vaihtoehtoja.

Rohkeita – me toimimme ja osaamme tehdä tarvittaessa vaikeitakin päätöksiä.

Osaavia – me osaamme suunnitella ja toteuttaa suunnitelmamme.